

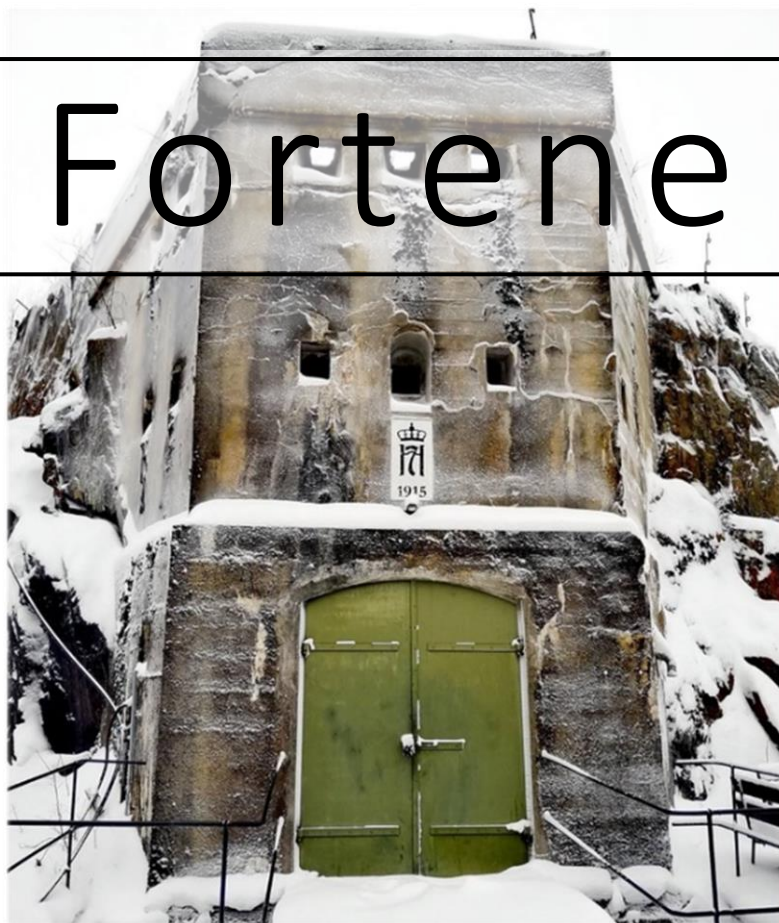
INDRE ØSTFOLD
KOMMUNE

- på kornet

Fortene

I samarbeid med

ASKIM
VIDEREGÅENDE SKOLE

MYSEN
VIDEREGÅENDE SKOLE

Indre Østfold regionråd

Konseptbeskrivelse

17. januar 2022

INNHold

Innledning	2
1. Oppdrag	3
2. Konsept	4
2.1 Unike forsvarsverk.....	4
2.2 Hovedelementer i konseptet	5
2.3 Fortene.no.....	7
2.4 Resultater og effekter	8
3. Økonomi.....	9
3.1 Etablering	9
3.2 Drift	9
3.3 Statlig støtte	10
4. Delprosjektene i konseptet	12
4.1 Formidlingsplattformen	12
4.2 Arbeidstreningsprosjektet.....	28

INNLEDNING

I Indre Østfold ligger Trøgstad og Høytorp fort. Fortene ble bygget mellom 1912 og 1918, som en del av Fossumstrøgets befestninger. Den gangen var dette Norges største innenlands forsvarsverk. Fortene er plassert sentralt i regionen, som omfatter kommunene Indre Østfold, Marker, Rakkestad og Skiptvet.

Kanonene på festningene var rettet mot Sverige, i tilfelle svensk invasjon, men de ble aldri brukt mot øst. Under 2. verdenskrig ble nabolandet i stedet en trygg havn for flyktninger. Flere tusen fant redningen gjennom fluktruter i grensetraktene i dette området.

I dag står fortene igjen som historiske minnesmerker. De vitner om at de som gikk foran oss, ville beskytte folkets frihet og selvstendighet. Nå skal vi gi nytt liv til disse festningene, men vi ønsker å bruke fortene våre i en annen kontekst enn å kun fremvise militært materiell og bygde forsvarsverk.

Forsvarsverkene i Indre Østfold skal igjen rustes opp for å verne om de verdier som betyr mest for oss. Denne gangen som kompetansesentre og arenaer for opplevelser og opplæring.

På grunnlag av en politisk visjon, er det tegnet opp et konsept for fortene, bestående av to hovedelementer:

- Forebyggende arbeid og undervisning
- Arbeidstrening og utdanning

I tillegg vil konseptet huse annen aktivitet som følge av satsningen på fortene. Her er det stor boltreplass med muligheter for opplevelser og aktiviteter for innbyggere og tilreisende i alle aldre.

Fortene våre skal bli arenaer hvor ungdommer og elever skal få lære av historien, og hvor de skal få jobbe med temaer som utenforskap og radikalisering, menneskerettigheter og demokrati. Formidlingsplattformen skal etableres i tilrettelagte bygg og fjellanlegg, med bruk av moderne teknologi. Fluktrutene vil benyttes som en del av vårt undervisningsopplegg. Det vil også være mulighet for overnatting på fortene.

Gjennom formidling, samtaler og refleksjon vil fortene i Indre Østfold vil føye seg inn i rekken av freds- og menneskerettighetssentre i Norge. Fortene har en egnet beliggenhet med tanke på besøk fra skoler i hele Østlandsområdet og fra deler av Sverige.

Ungdom er en viktig målgruppe i planen med fortene, og spesielt de som står i fare for å falle utenfor. Det andre satsingsområdet, arbeidstreningsprosjektet, skal hjelpe ungdommer gjennom utdanningsløpet og videre i arbeid. Dette vil være et praktisk og konkret virkemiddel for å fremme deltakelse i samfunnet. Vi ønsker at de skal være med å bygge opp og ta del i driften av disse sentrene.

For å etablere et arbeidstreningsprosjekt er vi avhengige av medvirkning fra det lokale næringslivet. Dette vil utredes i et forprosjekt, som er innledet i samarbeid med regionrådet, fylkeskommunen og de videregående skolene.

Satsningen vil gi resultater

- Fortene blir tilrettelagt, tilgjengelige og fremmet som arenaer for å lære og oppleve
- Unge mennesker får hjelp til å ta kompetanse- eller fagbrev, og komme i jobb
- Fortene blir en vital møte- og aktivitetsarena for mange mennesker

Vi vil bruke historien for å skape fremtiden!

1. OPPDRAG

Kommunestyrevedtak i Indre Østfold kommune, 16. juni 2020 (Sak 058/20 - 20/22842 - Radikalisering, ekstremisme og holocaust)

1. Indre Østfold kommune utvikler Høytorp fort og Trøgstad fort til senterer der elevene i Indre Østfold kommune skal jobbe med temaene radikalisering, ekstremisme, rasisme og hatefulle ytringer. Det forutsettes at opplegget tas inn i en samlet og helhetlig plan for framtidig utvikling og drift av Høytorp og Trøgstad fort, og at saken legges fram til endelig politisk behandling i en slik plansammenheng.
2. Det søkes om midler fra fylkeskommunen og departementene til å utvikle et kompetansesenter som kan sikre et godt undervisningsopplegg for elevene. Senteret skal også gi gode besøksopplevelser for innbyggere og tilreisende.
3. Indre Østfold kommune inngår dialog med fylkeskommunen, NAV og private aktører for å etablere et arbeidstreningsprosjekt i oppbygningen av senteret (kilde: Vikersundmodellen/ hoppbakke prosjektet).
4. Det utarbeides en prosjektplan for et Grenselossenter i Indre Østfold. Til dette prosjektet søkes det om midler fra Viken fylkeskommune og Stortinget. Søknad må sendes før 01. september 2020.

Inngangen til Batteri A, Trøgstad fort

2. KONSEPT

2.1 UNIKE FORSVARSVERK

Kanonene på Høytorp fort

I Indre Østfold finnes et stort antall kulturminner og kulturmiljøer som er kommunens ansvar. Sentralt i området ligger Trøgstad og Høytorp Fort, som sammen med brogalleriene ved Langnes og Fossum, utgjør Fossumstrøgets befestninger.

Etter Karlstadforhandlingene med Sverige i 1905, kunne vi ikke ha lenger ha operative festninger innenfor den nøytrale sonen. Da myndighetene planla å bygge nye forsvarsanlegg ble Fossumavsnittet valgt, blant annet på grunn av jernbanen og veinettet i området. Fortene skulle understøtte offensive operasjoner øst for Glomma, og var del av den ytre forsvarslinje rundt Kristiania (Oslo).

Bygging ble påbegynt i 1912 og anleggene ble offisielt åpnet i 1918. Trøgstad og Høytorp fort er satt opp etter samme prinsipper, med kanoner, tunneller, overbygde skytestillinger og utsprengte rom for forlegning av soldater. Inne i fjellet var det cisterne, kjøkken, sykerom, magasiner, kommandosentraler og alt som trengtes i en krigssituasjon. Dette var Norges største innenlands festningsverk.

Fra begge fort ble det gjort motstand mot tyskerne under invasjonen i 1940, før de ble okkupert. De tyske okkupantene flyttet kanonene til kystfort på Vestlandet. Tre av kanonene har i senere tid blitt tilbakeført til Høytorp.

2.1.1 TRØGSTAD FORT

Fortet ble opprinnelig etablert som 2 kanonartilleribatterier. Her var kanonene sprengt inn i stillinger i fjellet. Til forsvar for kanonstillingene var det etablert et ytre forsvarsverk med infanteriverk med oppholdsrom, løpeganger og skyttergraver. Det er 1,3 km med tunneller, og hele fortområdet er på rundt 430 dekar.

I tiden mellom 1. og 2. verdenskrig ble fortet brukt til utdanning av festningsartillerister, og som rekruttskole. Etter krigen ble fortet tatt i bruk som ammunisjonslager.

Mellom 1945 og 1956 var det radarstasjon/skole på fortet. Fra 1955 til 1995 hadde hæren ammunisjonsverksted her, og fra 1959 til 1991 ble fortet benyttet av Luftforsvaret som radarkontrollområde for Nikebatteriet.

Trøgstad fort er det festningsanlegg som har lengst tid som operativt forsvarsanlegg, fra åpningen i 1917 til Nike ble nedlagt i 1990. I 1995 ble all militær aktivitet lagt ned.

2.1.2 HØYTORP FORT

Fortet var bestykket med fire langtrekkende kanoner i pansertårn, fire tunge festningshaubitser, åtte feltkanoner og en kanon mot luftmål. Det var også utstyrt med flere mitraljøser og 12 lyskastere. Fortet var omkranset av en 10 m bred piggrådsperring. Det er 1,1 km med tunneller, og hele fortområdet er på ca. 400 dekar.

Fortet var operativt frem til krigsutbruddet i 1940. Mot slutten av krigen planla tyskerne å anlegge en større konsentrasjonsleir på Momarken travbane, like ved innkjøringen til fortet.

Etter krigen ble området på Høytorp blant annet brukt til øvingscenter. Fra 1956 og frem til 1994 har fortet vært hovedkvarter for Transportregimentet.

Anlegget ble fredet i 2001 og er underlagt riksantikvarens fredningsbestemmelser. Det er stor bygningsmasse på Høytorp, og de fleste av de 40 bygningene er fredet.

2.2 HOVEDELEMENTER I KONSEPTET

2.2.1 EN HISTORIE Å FORTELLE

Indre Østfold kan fortelle en historie om fred, forsoning og frihet.

På Prestegården i Spydeberg godtok Christian Fredrik Karl Johans fredsforslag, som sikret grunnloven i 1814¹. Hundre år senere ble Fossumstrøgets befestninger etablert som et forsvar mot svenskene. Men kanonene ble aldri brukt mot broderfolket. I stedet ble Sverige et mål for alle dem som søkte trygghet under andre verdenskrig. Seks tusen mennesker ble ledet over grensen via flyktningeruter fra Indre Østfold.

I dag står fortene, Høytorp og Trøgstad fort, som minnesmerker, der historien har et budskap til mennesker i dag. Det vitner om at vi gikk fra opprustning og fiendebilde, til fredelig sameksistens. Det beretter om flukt fra et totalitært system og forfølgelse, til frihet.

Demokratiet kan derimot ikke bli tatt for gitt i en tid hvor polariseringen i samfunnet øker. Mange av våre nye landsmenn har flyktet fra krig og autoritære regimer og har lignende erfaringer som de vi kjenner igjen fra krigstiden i Norge. Innenfor egne landegrenser har vi opplevd utslag av ekstremisme og radikalisering, og i våre lokalsamfunn har vi ennå ikke fått bukt med rasisme og hatefulle ytringer, men vi ser heller at det øker².

Forsvarsverkene i Indre Østfold skal derfor igjen rustes opp for å verne om de verdier som betyr mest for oss. Denne gangen benytter vi ikke militært materiell og våpenarsenal, men vi skal bruke historien og fortellingene. I disse autentiske omgivelsene har vi en unik plattform for formidling. Her kan vi lære om hva historien har betydd for det frie og demokratiske samfunnet som vi har i dag, og samtidig rette oppmerksomhet mot hvordan vi i vår tid kan hegne om frihet og menneskerettigheter. Historien benyttes som ramme for å behandle dagsaktuelle temaer.

Ved bruk av moderne teknologi vil vi bygge opp en kommunikasjonsplattform, som vil være tilgjengelig for alle. Samtidig vil vi rette oss spesielt mot unge mennesker, og de som er elever i ungdomsskole og videregående skole. Opplegget skal stimulere til kritisk refleksjon og aktiv deltakelse.

Fortene består av store fjellanlegg, bygninger og friluftsområder. I tillegg har vi fluktruter som vil inkorporeres i opplegget. Det vil derfor skapes tiltak både ute og inne, med plenumsundervisning, arbeid i grupper og individuelt. Flere aktiviteter kan skje samtidig. Når en gruppe går rundt og leter etter digitale punkter eller QR-koder på fortet, kan en annen gruppe gå inne i fjellanlegget, mens en tredje gruppe bygger samhold gjennom øvelser og lek.

På begge fort vil det legges til rette for overnattingsmuligheter. På Høytorp skal et overnattingsbygg renoveres, med om lag 35 sengeplasser, mens på Trøgstad vil man kunne overnatte i telt. På denne måten er det mulig å ta imot elever som kommer langveisfra, og det kan lages program som innbefatter en dag på hvert av fortene.

¹ Fredsavtalen ble deretter undertegnet i Moss (Mossekonvensjonen)

² STRASAK-rapporten Anmeldt kriminalitet og politiets straffesaksbehandling 2019, s.40ff

Formidlingen og aktiviteter på fortene vil utgjøre en del av et forebyggende program, i tråd med grunnskolens læreplan. Skolene skal få hjelp til å arbeide aktivt med samme tematikk gjennom fag og leksjoner, lederskap og kultur.

2.2.2 ET ARBEID Å UTFØRE

En utfordring i vår tid, også i Indre Østfold, er utenforskap.

Hvert år faller mange unge på siden av det vi forenklet kan kalle det normale samfunn. Dette skjer av ulike årsaker. Noen opplever manglende mestringfølelse i skolehverdagen, og sliter med å fullføre skoleløpet. Enkelte får ikke lærlingeplass og andre kommer ikke inn på arbeidsmarkedet. Dette kan få livsvarige konsekvenser både for den enkelte og for samfunnet, som går glipp av disse ungdommenes ressurser.

Kommunene i Indre Østfold har et lavere utdanningsnivå og høyere frafall enn resten av fylket og landet. Kommunene har en høy, og økende andel barn som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt. Barn med innvandrerbakgrunn er sterkt overrepresentert. Utenforskap er ofte en konsekvens av fattigdom og dårlige levekår³. Forskning viser at utenforskap kan danne grobunn for ytterliggående holdninger.⁴

Ikke i arbeid eller utdanning	16-25 år		26-66 år	
	2006	2019	2006	2019
Hele landet	10	12	20	21
Marker	12	13	23	27
Indre Østfold	12	13	22	25
Skiptvet	10	11	20	23
Rakkestad	9	11	22	25

Tabellen viser andel personer som ikke er i arbeid eller under utdanning. Kilde: Kommunehelse statistikkbank, Folkehelseinstituttet

Arbeidstreningsprosjektet har som mål å motvirke utenforskap gjennom å tilrettelegge for at flere gjennomfører utdanningsløpet og kommer inn på arbeidsmarkedet.

Planen er etablere et arbeidstreningsprosjekt etter Vikersundmodellen. På hoppersenteret i Vikersund i Modum kommune er det bygget opp et arbeidstreningsprosjekt, som gir praksisplasser for elever og unge voksne i alderen 15⁵ – 23 år. Gjennom prosjektet får de tilrettelagt opplæring og kommer seg ut i arbeidslivet som lærekandidater. Prosjektet i Vikersund har blitt til gjennom et bredt samarbeid mellom ulike aktører fra det private og det offentlige.

Tilsvarende vil fortene i Indre Østfold kommune benyttes som arena for arbeidstrening. På Høytorp er det en stor bygningsmasse hvor det stadig er behov for vedlikehold. Arbeidet som skal utføres på en slik læringsarena skal i første rekke bidra til å renovere bygg og fjellanlegg, slik at fortene blir tilrettelagt for formidling og aktiviteter. Arbeidstreningen vil også kunne omfatte arbeidet med formidlingsplattformen (lyd og bilde) og andre aktiviteter og tilbud som skapes på fortene.

På sikt vil arbeidstreningsprosjektet kunne ta opp i seg mange forskjellige linjer og fagområder. I denne utviklingen vil dialogen mellom den videregående skolen og ungdomsskolen vil være viktig. På den ene siden handler det om å fange opp behov og drøfte muligheter for den enkelte elev og elevgrupper. På den andre siden må vi løse problemstillinger knyttet til opplæringskravet og inndelingen mellom ungdomsskole og videregående skole. Det er et mål å skape et meningsfullt og tilpasset utdanningsløp for dem som vi ikke har et godt nok tilbud til i dag.

³ Grunnlagsdokument 2018, Helsetilstand og påvirkningsfaktorer, Askim, Eidsberg, Hobøl, Spydeberg og Trøgstad

⁴ Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, revisjon 2020, s. 7, Justis- og beredskapsdepartementet

⁵ Prosjektet i Indre Østfold vil rette seg mot elever fra og med 8. klasse

2.2.3 NOE Å OPPLEVE

I mange år har ildsjeler og politikere jobbet for å skape liv på fortene.

På både Trøgstad og Høytorp fort er det stor boltreplass med muligheter for lek og aktivitet, utstillinger og markeder, festivaler og konserter. Opp igjennom har det vært gjennomført mange arrangementer og opplegg av ulike slag. I dag er fortene faste tilholdssteder for venneforeninger, veteraner og andre grupper.

Når det nå skal etableres en formidlingsplattform og et arbeidstreningsprosjekt på fortene, vil det både stimulere og utvide eksisterende aktiviteter og inspirere til nye tiltak. Fortene blir enda mer tilrettelagt og tilgjengelige for frivillige lag og foreninger. For næringslivet blir dette arenaer for å vise sosialt engasjement, samtidig som de kan sikre rekruttering av arbeidskraft. Når fortene blir fylt av nysgjerrige elevgrupper vil både veteraner og venneforeninger i enda større grad kunne utfolde seg og bistå med sin kunnskap.

Med et viktig og dagsaktuelt tema, vil konserter, foredrag og utstillinger kunne trekke til seg bidragsytere og publikum fra hele landet og ut over landets grenser. Fortene danner flotte kulisser for musikalene og teater som også kan settes opp her. Skuespillet om statsrådet på Spydeberg prestegård, fra augustdagene i 1814, er et godt eksempel på en slik utendørs tilstelning.

Arbeidsgruppa i SLT har tidligere invitert til samlinger med foredrag av bla. RVTS (Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging) om forebygging av radikaliserings i kommunen. Det er naturlig at slike samlinger nå legges til fortene.

Ved å tilby en enkel overnattingsmulighet, vil dette kunne bli stoppesteder for f.eks. for sykkelturister langs Unionsleden⁶. Når flere besøker og oppholder seg på disse områdene, vil dette gi ringvirkninger for turist- og servicenæringen, og ikke bare for restauranten på Høytorp som kan utvide sin drift. Det kan skapes pakkeløsninger som f.eks. inkluderer opplevelser langs Den Gylne Linje.

Fra svensk side, i Töckfors, har det vært i flere år vært planer om å etablere et informasjonssenter om flyktningstrømmen mellom Norge og Sverige under krigen. Gjennom Grensekomitéen har vi drøftet muligheter for samspill mellom fortene i Indre Østfold og et slik senter på svensk side, hvor man blant annet kan samarbeide om å gjøre flyktningerutene mer tilgjengelige for publikum. Marker kommune har tatt initiativ til å følge opp det norsk-svenske samarbeidet.

Vitaliseringen av fortene vil gjøre Indre Østfold til et mer attraktivt mål for besøkende. Vi har flere historiske minnesmerker som kan knyttes til unionsoppløsningen, krigshistorie og fremveksten av demokratiet. I tillegg til festningsverkene og Spydeberg prestegård, har vi blant annet det kommunehuset som har vært lengst i bruk i Norges historie (Trøgstad, 1838 – 2005).

Nå, med en ny og stor kommune, har vi endelig styrke til å gjennomføre hva mange har drømt om.

2.3 FORTENE.NO

Vi har sikret oss domenet www.fortene.no, som gjerne kan være navnet på konseptet vi vil utvikle og etablere. Som det går frem av forrige kapittel inneholder konseptet følgende:

1. Formidlingsplattform/forebyggende program
2. Arbeidstreningsprosjekt/alternativ læringsarena
3. Andre aktiviteter

⁶ 280 km fra «1814-byen» Moss, via Indre Østfold, til «1905-byen» Karlstad

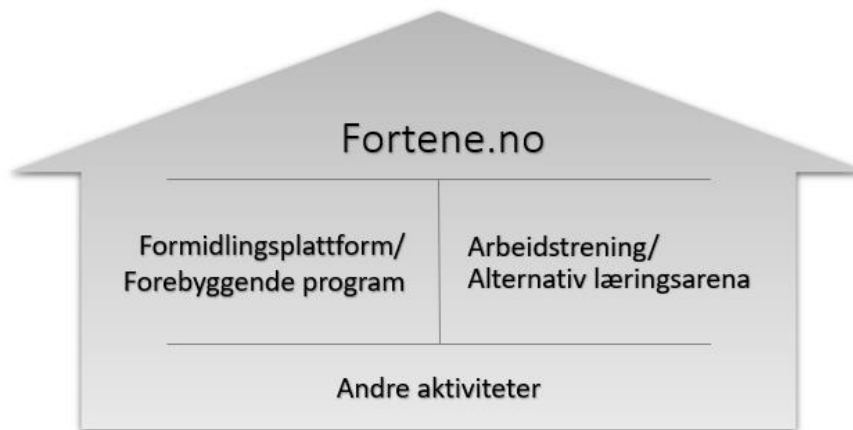

Formidlingsplattformen (herunder det forebyggende programmet), må bygges opp fra bunnen av. Det samme må gjøres med arbeidstreningsprosjektet (eller den alternative læringsarenaen). Begge disse prosjektene utvikles parallelt, fordi det er meningen at de skal støtte hverandre.

Prosjektene er ikke direkte avhengige av hverandre. Arbeidstreningsprosjektet vil f.eks. ha nok av oppgaver med å renovere bygg på Høytorp, hvor det allerede i dag er et stort vedlikeholdsetterslep, uavhengig om det etableres en formidlingsplattform eller ikke. Samtidig er noe av kjernen i konseptet at elevene skal være delaktige i det som bygges opp og foregår på fortene.

Andre aktiviteter foregår allerede i dag, og vil videreutvikles som en følge av at fortene blir arenaer for formidling og arbeidstrening. Dette organiseres foreløpig ikke som et eget prosjekt, men vil bli fulgt opp langs veien, etter hvert som initiativ kommer og mulighetene oppstår.

Konseptet kan illustreres på denne måten:

Vedlagt dette dokumentet er beskrivelser av rammer og forutsetninger for de to prosjektene (Formidlingsplattform/forebyggende program og Arbeidstreningsprosjekt/alternativ læringsarena), som må gjennomføres for at konseptet skal bli en realitet.

I praksis vil det være slik at prosjektet med formidlingsplattformen vil gå over en begrenset periode for å etablere de løsninger, verktøy og programmer som skal benyttes. Deretter vil dette gå over i en driftsform. Arbeidstreningsprosjektet må først gjennom en forprosjektfase, for å legge et utdanningsløp, mobilisere bedrifter til deltakelse og for å sikre finansiering.

2.4 RESULTATER OG EFFEKTER

Med etableringen av konseptet skaper vi noe spesielt i Indre Østfold, som vi kan være stolte av.

Resultatene vil følge av innholdet i konseptet

- Fortene blir tilrettelagt, tilgjengelige og fremmet som arenaer for å lære og oppleve
- Unge mennesker får hjelp til å ta kompetanse- eller fagbrev, og komme i jobb
- Fortene blir en vital møte- og aktivitetsarena for mange mennesker

Ser vi på samfunnsregnskapet, er effektene mange:

- Mennesker, som ellers ville vært avhengige av sosiale stønader, trenes opp til å stå på egne ben
- Personer som kan være sårbare for ulike strømninger blir heller ambassadører for demokratiske verdier
- Bedrifter tar samfunnsansvar og får tilbake dyktige og lojale medarbeidere

Fortene

- Det skapes et tettere samarbeid mellom skolenivåene (grunnskole/videregående-kommune/fylkeskommune), som kan få betydning ut over selve prosjektet
- Det skapes en lokal kultur, på tvers av det offentlige og private, for å stå sammen og hjelpe hverandre
- Det skapes flere utfartssteder i nærmiljøet, som inviterer til sosial og fysisk aktivitet
- Indre Østfold trekker til seg flere besøkende
- Sentrale kulturmiljøer og kulturminner blir bevart
- Lokale minnesmerker bidrar til å styrke selvfølelse, samhold og åpenhet
- En viktig del av Norges historie bringes frem i lyset, og bringer et budskap om fred i en verden preget av uro

3. ØKONOMI

3.1 ETABLERING

Indre Østfold kommune har satt av betydelige midler for å realisere konseptet. Ved behandlingen av regnskapsoverskuddet for 2020 ble det bevilget 6 millioner kroner, og i budsjett- og økonomiplanen for perioden 2022 – 25 er det satt av ytterligere 19 millioner. Dette utgjør til sammen 25 millioner kroner.

Det knytter seg store kostnader til renovering av bygg og fjellanlegg. Øvrige kostnader dreier seg om teknologi og kommunikasjonsløsninger, samt prosjektledelse. Kommunens økonomiske innsats alene vil ikke være tilstrekkelig for å skape alle de løsningene og tiltak som vi ønsker å etablere. Både formidlingsplattformen og arbeidstreningsprosjektet vil på ulike måter behøve ekstern ressursinnsats og økonomiske bidrag.

Prosjektarbeidet har fått overført noe midler fra fondsavsetninger og tilskuddsordninger. Det vil jobbes for å få tildelinger via statsbudsjettet og fra ulike offentlige støtteordninger. Det skal også arbeides aktivt opp mot mulige initiativ fra og samarbeid med det private næringsliv.

I vedlagte prosjektplaner er det redegjort nærmere for kostnader og finansiering.

3.2 DRIFT

Som det går frem av prosjektplanen for arbeidstreningsprosjektet, vil forprosjektet legge rammene for gjennomføringsprosjektet. Her vil det være flere bidragsytere, både offentlige og private, og det er en vesentlig del av forprosjektets oppgaver å legge rammene for dette. I Vikersundprosjektet er det fylkeskommunen og næringslivet som bærer de største kostnadene.

Det er foreløpig ikke laget en driftsmodell for formidlingsplattformen. Det er ulike faktorer som vil påvirke ressurskravet for å opprettholde de ulike funksjonene. Overfor publikum legges generelt vekt på bruk av selvforklarende montasjer og digitalt innhold som er tilgjengelig f.eks. ved apper eller QR-koder.

Med kunnskapen vi har om driftsløsninger fra andre steder, sees ikke store inntjeningsmuligheter ved bruk av billettsystemer. Og skoleklasser har lave budsjetter for denne type opplegg.

For å betjene skoleklasser og andre grupper, vil det være nødvendig med administrative funksjoner som sørger for påmelding, logistikk og utsendelse av materiell. Ved oppmøte må det være personer som tar imot de besøkende, og står for eller deltar i undervisningen. Det trengs også guider i fjellanlegget (Høytorp) og personell som kan betjene teknisk utstyr inne i fjellet (Trøgstad). Videre vil det være behov for servering og hjelp til innlosjering når et overnattingstilbud er opprettet. Renhold, ryddig av busker og trær og andre driftsoppgaver kommer i tillegg.

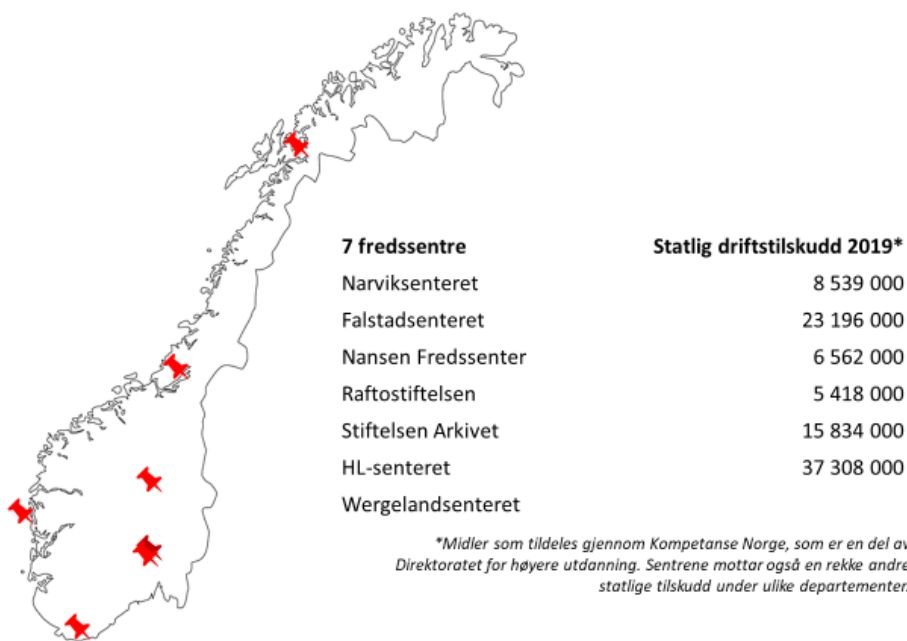
Det er en overordnet plan at elever i arbeidstreningsprosjektet skal bistå i driftsoppgaver, som f.eks. matproduksjon, guiding, markedsføring og vaktmestertjenester. Dette skal utredes nærmere, og vil utvikles over tid.

Som en del av driftsløsningen vil det legges vekt på innsats og deltakelse fra frivillige. Viktige grupper er fortets venner og veteranforeningen. Seniorpolitikere og medlemmer historielaget er andre grupper som vil ønskes velkommen til å gjøre ulike oppgaver. Dette er en kjent modell fra andre tilsvarende sentre og kulturminner i drift.

3.3 STATLIG STØTTE

Sentre som fremmer demokratiske verdier og menneskerettigheter i Norge, mottar betydelige overføringer fra statsbudsjettet.

I tabellen under er det gitt en oversikt over freds- og menneskerettighetssentre som mottar statsstøtte fra Kunnskapsdepartementet, via Kompetanse Norge. I tillegg får de ulike sentrene også støtte fra andre instanser som Kulturdepartementet og Forsvarsdepartementet, Kulturrådet, fylkeskommunen og ulike sparebankstiftelser.

De syv sentrene er spredt rundt i landet og utfyller hverandre temamessig, innenfor områdene demokrati, fred og menneskerettigheter, minoriteter og folkemord. Kunnskapsdepartementets strategi sier at «Behovet for kunnskap om menneskerettigheter er økende. Det høye antallet elever som besøker sentrene hvert år viser hvor viktige sentrene er i arbeidet med å fremme demokratiske verdier og holdninger i samfunnet.»⁷ Typiske årlige besøkstall for et senter er 7-8000 elever årlig⁸.

Fortene i Indre Østfold vil på samme måte som disse sentrene jobbe med formidling av demokratiske verdier ut ifra et historisk- og nåtidsperspektiv. Den historiske rammen fra unionsoppløsningen skiller seg fra de fleste

⁷ Freds- og menneskerettighetssentrene, Strategi, Kunnskapsdepartementet, 2017

⁸ Ifølge årsmeldingene fra Arkivet, Falstadsenteret, Narviksenteret, HL-senteret (2019-tall)

andre liknende sentre, som primært bygger på begivenheter fra 2. verdenskrig. Opplegget særmerker seg også ved at man fysisk kan gå flyktningeruter, og at det vil være anledning til overnatting.

Freds- og menneskerettighetsentre finnes ikke på Østlandsområdet utenom i Oslo. Fortene i Indre Østfold vil nå en stor befolkning innenfor en liten radius. Stor-Oslo med Nedre Glomma har en befolkning på 1,7 mill. innbyggere, og vil endog være et attraktivt reisemål for ungdommer fra Sverige. Det legges opp til en kapasitet på å kunne ta imot 3 skoleklasser eller inntil 100 elever ved hvert fort per dag. Overnattingskapasiteten er noe mindre. Bare med utgangspunkt i 9. og 10. klassingene i Indre Østfold kommune, vil 1100 ungdommer besøke fortene hvert år.

I tillegg til formidling, bidrar de syv fredssentrene med forskning og dokumentasjon. Konseptet i Indre Østfold tar foreløpig ikke høyde for dette⁹. En mulig konseptutvikling, som vil komplettene de øvrige sentrene, kan handle om å bli kompetansesentre for førstelinjetjenesten innen radikaliserings og voldelig ekstremisme. Førstelinjetjenesten vil innbefatte bl.a. skole, kriminalomsorg, politi, NAV, barnevern, helsesektoren. Ledere i trossamfunn, idrettslag og andre frivillige organisasjoner vil også målgruppe for kompetansesenteret. Dette er alle samfunnsaktører pekt ut i regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme som viktige instanser og aktører i det forebyggende arbeidet. Her vil samarbeid med RVTs Øst være naturlig¹⁰.

Når dette er sagt er det flere andre sentre med tangerende virkefelt, som ikke faller inn under kategorien til fredssentrene, men som også mottar statlig støtte. Blant dem er Jødisk Museum og 22. juli-senteret, som vi har hatt dialog med. Felles for alle er at det ikke mulig å drive virksomhetene basert på billett- eller salgssinntekter¹¹, og er dermed avhengige av betydelige overføringer fra det offentlige.

Som det er beskrevet vil fortene i Indre Østfold ikke bare drive med formidling. Konseptet er et kraftfullt grep for å få flere ungdommer i utdanning og i arbeid. Samtidig skal ungdom selv være med på å bygge opp, vedlikeholde og ta del i driften av sentrene. De som sto i fare for å falle utenfor, kan bli ambassadører for inkludering og deltakelse. Med dette unike konseptet bør det være gode muligheter for å få statlig støtte.

HKH Kronprins Haakon i samtale med veteraner og ordfører på Høytorp fort, 28. september 2021

⁹ Forskning på effektene av arbeidstreningsprosjektet kan være aktuelt

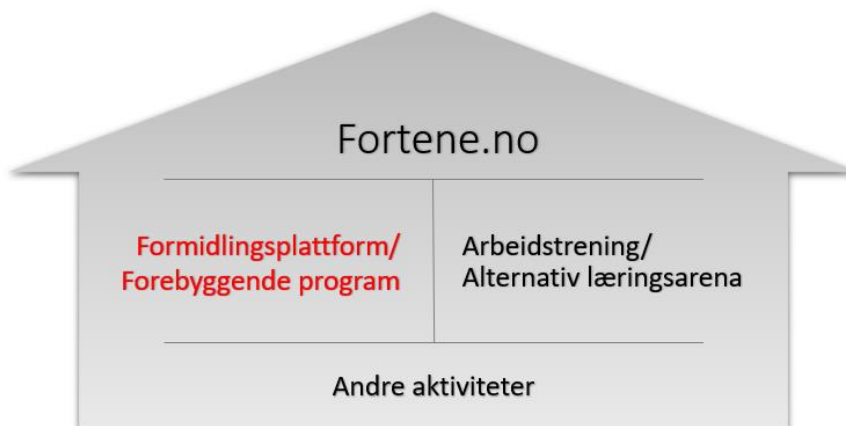
¹⁰ Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging

¹¹ Ifølge årsmeldingene (se fotnote 6) kan billettinntekter utgjøre mellom 500 000 og 1 mill. i året.

4. DELPROSJEKTENE I KONSEPTET

4.1 FORMIDLINGSPLATTFORMEN

4.1.1 INTRODUKSJON

4.1.1.1 UTVIKLING AV FORMIDLINGSPLATTFORMEN

Å skape en formidlingsplattform innebærer blant annet å utarbeide informasjon, velge kommunikasjonsmåter og verktøy og etablere tilhørende driftsløsninger. Teknologi og digitale formidlingsformer er svært interessant, men formidling kan også skje gjennom kunst og andre uttrykksformer. Ved fortene legges det vekt på at opplevelser og opplysning skal skje i autentiske omgivelser, hvor man både kan lære og erfare.

For å etablere en formidlingsplattform, må man jobbe langs flere linjer:

1. Historisk bakgrunn og dagsaktuelle temaer
2. Metoder innen forebygging og pedagogisk fremstilling
3. Virkemidler: Digitale løsninger og multimedia. Grafiske og kunstneriske uttrykk.
4. Kontekst: Arealer, bygg og fjellanlegg
5. Brukervennlighet

I tillegg må det finnes praktiske løsninger som gjelder tilgjengelighet og bruk. Anleggene må kunne ta imot både skoleklasser og publikum etter en håndterbar økonomisk driftsmodell.

Arbeidet med formidlingsplattformen har pågått gjennom 2021. En viktig del av arbeidet har bestått i å ha møter med eller besøke andre sentre i nærområdet, for å lære om hvordan man bruker historien, historiske rammer og moderne virkemidler for å legge til rette for både undervisning og opplevelser.

Prosjektdeltakere har besøkt Fredriksten i Halden, Arkivet i Kristiansand og vært på Utøya. Det har vært møter med 22. juli-senteret, jødisk museum, HL-senteret¹² og Dembra. Sistnevnte er en ressursenhet under HL-senteret som arbeider spesielt opp mot skoler. I tillegg har det vært besøk på Klimahuset og The Viking Planet i Oslo, som har lagt vekt på utforming av bygg og bruk av ny teknologi.

¹² Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter

4.1.1.2 FOREBYGGENDE PROGRAM FOR ELEVER

Parallelt med utvikling av formidlingskonseptet, vil skolesektoren jobbe med et forebyggende program for ungdomsskoleelever. Deler av dette arbeidet er overlappende med formidlingsplattformen. Samtidig er det en del av arbeidet som handler om systematisk arbeid på skolene og med lærergruppen.

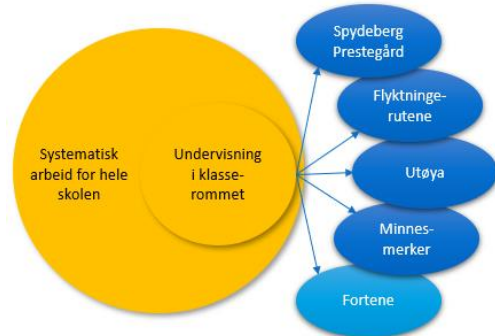
Bruk av fortene handler bare om en funksjon i et større arbeid for å fremme inkludering og motvirke utenforskap på skolen og blant elevene.

I dette er dybdelæring et viktig pedagogisk virkemiddel. Dybdelæring omhandler ulike læringsnivåer:

- Overordnede begreper
- Underordnede begreper
- Ferdigheter
- Konkreter

Ved å legge opplæringen til festningsområdene, vil det være lettere å sette kunnskapen inn i en konkret kontekst.

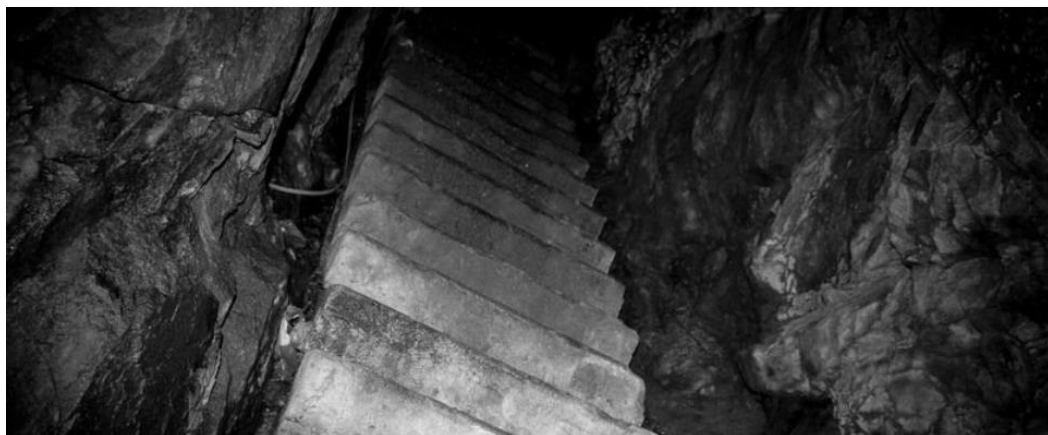
Så langt har skoleseksjonen i Indre Østfold lagt opp en plan for besøk på ulike steder som underbygger temaer som er sammenfallende eller tangerende med formidlingsplattformen på fortene. Gjennom den kulturelle skolesekken, ligger det en plan om at elevene på 9. trinn skal besøke ulike minnesmerker i kommunen.

Foreløpig er følgende plan lagt for 8. – 10. trinn:

Trinn	Arena	Tema
8. Trinn	Spydeberg prestegård	Jacob Wilse. Grunnlovskampen i Østfold. Christian Fredrik. Spydebergstatsrådet. Mossekonvensjonen.
9. Trinn	Flyktningerutene	Aprildagene 1940. Motstanden. Forsvarsverkene. Flyktningerutene til Sverige.
10. Trinn	Utøya	Målet er å styrke ungdoms kunnskap om terrorangrepet 22. juli 2011, slik at de anerkjenner at demokratiet ikke kan tas for gitt og at de engasjerer seg for en demokratisk kultur.

Når formidlingsplattformen er klar, vil Trøgstad fort besøkes av 9. klassingene. 10. klasse besøker Høytorp.

Trapper inne i Batteri A, Trøgstad fort

4.1.1.3 TEKNOLOGISKE VIRKEMIDLER OG MULTIMEDIA

Med tanke på audiovisuelle effekter og kommunikasjon med unge spesielt, er det gjort en særskilt gjennomgang av ulike teknologiske verktøy som kan benyttes. Med digitale løsninger kan man i større grad skape fleksible løsninger, og dessuten unngå installasjoner som bryter med fredningsbestemmelser (dette gjelder på Høytorp).

I tabellen nedenfor er det oppgitt ulike verktøy, og hvordan de kan benyttes.

Virkemiddel	Funksjon
Videofremvisning – Vegger i fort	Besøkende kommer inn i festningen og opplever innhold på veggene. Denne løsningen forutsetter at vi går til innkjøp av AV-utstyr som står fast montert. Løsningen blir brukt på Fredriksten festning. Der spilles det av filmer ved forhåndsbestemte tidspunkter, og det er minimalt med driftsutgifter ettersom alt er automatisk.
QR kode på vegg	Besøkende kommer til fortet og tar opp kamera foran en QR kode plakate. Vedkommende linkes så videre til youtube.com for avspilling av videoinnhold som formidler ønsket historie. Innholdet kan aktiveres enten av GPS lokasjon eller QR kode/bildegjenkjenning.
Digital guide – Hologram via app /AR	Besøkende laster ned en app (gratis) ved ankomst. Lastes ned via en QR kode eller nettløst. Ved oppgitte steder kommer det opp en digital guide på mobiltelefonen, som forteller historien vi vil formidle. Innholdet kan bli aktivert enten av GPS lokasjon eller QR kode/bildegjenkjenning. Den digitale guiden kan alternativt vises i AR-briller
PICO VR 365 opplevelse	Besøkende sitter med headset og ser 365 video, og får en opplevelse av å være til stede i handlingen. Innholdet styres fra en iPad og løsningen trenger ikke internett. Alle headsettene ser samme video.
Videofremvisning – 1-1 Skjerm	Skjermer som er plassert på veggene blir aktivert ved bevegelse, og spiller av innhold når besøkende står innen rekkevidde. Passer best for en person om gangen.
Prosjektor med interaktivitet	Prosjektor lyser mot område som muliggjør interaksjon. Besøkende endrer innholdet som prosjektoren viser ved å ta på objekter på prosjektert bilde.
TV-skjerm med hjul	En bred skjerm som viser tidslinje. Besøkende ruller på et hjul for å endre fokuset på tidslinjen. Innholdet på skjermen endrer seg etter hvilket tidspunkt som er fokusert på tidslinjen.
Projeksjon med folie (hologram)	To prosjektorer spiller av en film mot en spesiell folie som gjør at besøkende opplever at det står en person (hologram) fysisk på en scene og snakker. Denne metoden krever ingen enheter for å oppleves.

4.1.2 BRUK AV FORTENE

4.1.2.1 GENERELT

Mye vil være felles for hvordan fortene skal benyttes. På begge fort skal det presenteres informasjon i en kombinasjon av interaktive og faste montasjer. Formidlingsplattformen skal i stor utstrekning være «selvforklarende» og føre til refleksjoner rundt temaer som belyses.

Det vil legges inn punkter på hele fortområdet (enten med digitale punkter eller QR-koder). Punktene vil inneholde digitale lyd- og bildefiler med informasjon om fortene, historiske forhold og/eller dagsaktuelle temaer. Fjellanleggene (huleganger og forlegningsrom) vil benyttes til ulike opplegg.

For undervisning og etterarbeid, vil det være behov for oppmøtebygg med plass til minst 3 skoleklasser. På lengre sikt vil det være behov for et bygg med kontor og møterom for medarbeidere, som også kan fungere som en informasjon for besøkende. Alle bygg som utsees til å ha en funksjon i formidlingsarbeidet, har behov for renovering i større eller mindre grad.

De geografiske forholdene underbygger ulikheter, som gjør at man kan knytte fortene til hver sin del av historien. Trøgstad fort ligger i nærheten av flyktningerutene. Dette trekker i retning av å rette særsilt oppmerksomhet mot hendelsene under andre verdenskrig. Høytorp fort ligger med åpen utsikt østover, hvilket leder oss mot å fokusere på unionsoppløsningen. Temaene vil naturligvis overlappe hverandre. I sum kan vi si at formidlingsplattformen på fortene vil fortelle om *en fredelig vei til frihet*.

I neste kapitlene sees nærmere på funksjonsfordelingen mellom fortene.

4.1.2.2 HØYTORP FORT

TEMA

– *Fra opprustning og fiendebilde, til **fredelig** sameksistens*

- Kamp, union og fred med svenskene, og etablering av demokratiet
- Trusler mot demokratiet: utenforskap, radikaliserings, ekstremisme, rasisme og hatefulle ytringer

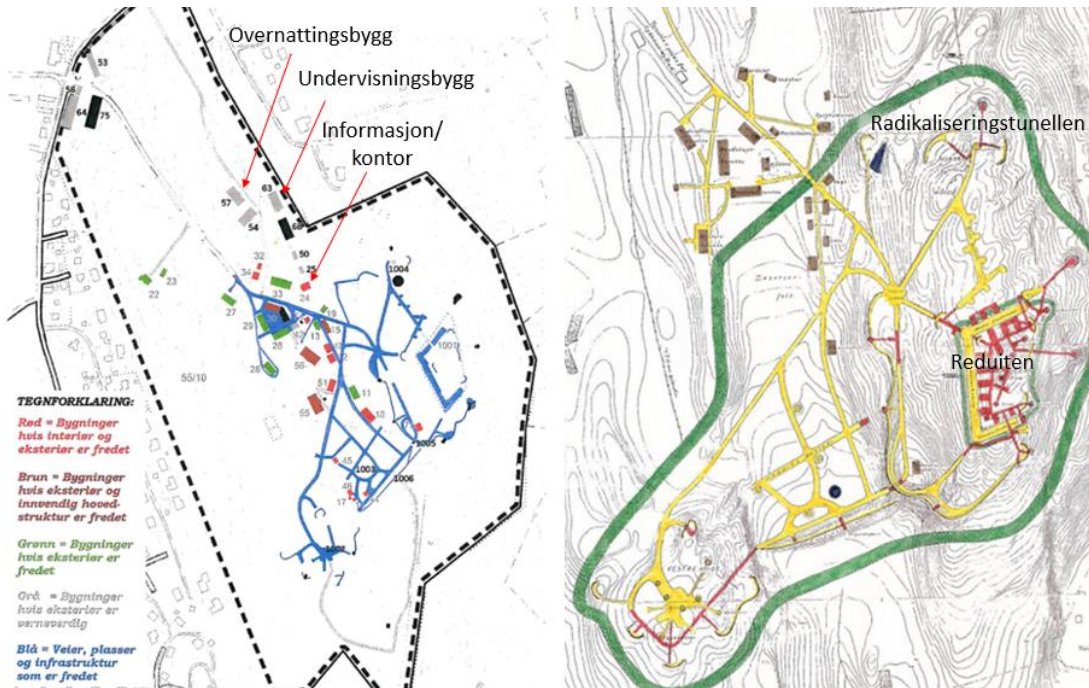
Høytorp fort vil bli base for et demokratisenter der det vil bli jobbet med ovennevnte temaer.

- Høytorp fort skal utvikles til et demokratisenter som tar utgangspunkt i historien ved fortene, men samtidig trekker historien til vår samtids demokratiske utfordringer.
- Senteret skal gjennom historien bidra til å skape varig kunnskap om det som har skjedd, for å kunne se sammenhenger til utfordringer i dag. Senteret skal bygge oppunder et demokratisk verdi- og menneskesyn som aktivt skal få oss til å jobbe mot fremmedfrykt og radikaliserings.
- Senteret skal ivareta undervisningsopplegg for ungdomsskoletrinnet og spesielt kommunens 10. klassinger er utpekt. Andre ungdomsskoletrinn, samt VGS er også aktuell målgruppe.
- Undervisningsopplegget skal fremme demokratiske verdier gjennom kritisk refleksjon og aktiv deltakelse.

KART

Kartene er i forskjellige måleskalaer. Kartet til høyre er et eldre kart som får frem huleganger i fjellet (i rødt), men hvor ikke alle byggene er tegnet inn.

BYGG OG FJELLANLEGG

Bygg/anlegg	Beskrivelse	Formål
Bygg 63. Oppmøte- og undervisningsbygg ¹³	Bygget av Forsvaret 1952. Ikke fredet, men utvendig må det se ut som de andre tyskerbrakkene.	Samlingssted for skoleklasser, til bruk for undervisning og etterarbeid. Foredrag og andre samlinger. Oppmøtested for arbeidstreningsprosjektet.
Bygg 57. Overnattingsbygg	Bygget av tyskerne 1940-45. Ikke fredet, men utvendig må det se ut som de andre tyskerbrakkene.	Gir mulighet for overnatting for grupper, inntil 30 personer.
Bygg 24. Informasjon	Oppført 1912. Fredet utvendig og innvendig.	Kontor og møterom for medarbeidere. Informasjon for besøkende
«Radikaliseringstunellen»	Hulegang med skyteskår på utsiden av reduiten. Har vært avstengt i mange år.	Undervisningsløp med gruppeundervisning
Reduiten	Huleganger, forlegningsrom, skyteskår og kanontårn.	Guidet tur

På Høytorp holder veteranforeningen til i bygg 28. Her er det møterom som også bør kunne benyttes i undervisningen.

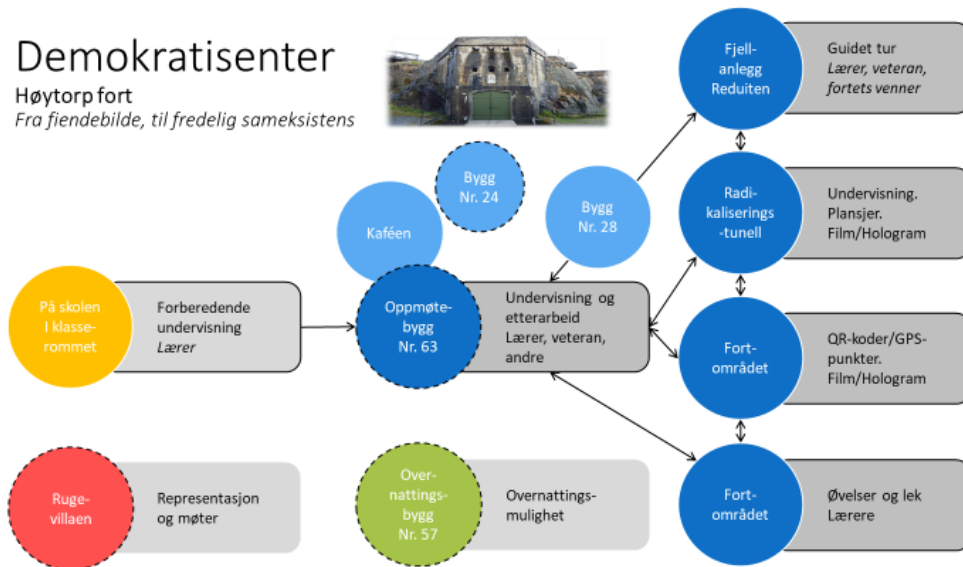
¹³ På sikt sees muligheter for bruk av bygg 68 til dette formålet. Det er dialog med leietaker om tidspunkt for terminering av leieavtale

Renovering av bygg på Høytorp må skje etter helt bestemte regler, på grunn av fredningsbestemmelsene. Det er for eksempel ikke lov til å montere faste installasjoner i anlegget.

PLANSJE

På plansjen under er de runde sirklene utvalgte bygg, anlegg eller plasser på fortene, som vil ha en direkte eller indirekte funksjon knyttet til plattformen. Stiplede linjer rundt sirklene indikerer renoveringsbehov før det kan tas i bruk til formålet.

Rugevillan er tegnet inn på plansjen. Dette er representasjonsbolig for Indre Østfold kommune, og benyttes som base for prosjektarbeidet.

4.1.2.3 TRØGSTAD FORT

TEMA

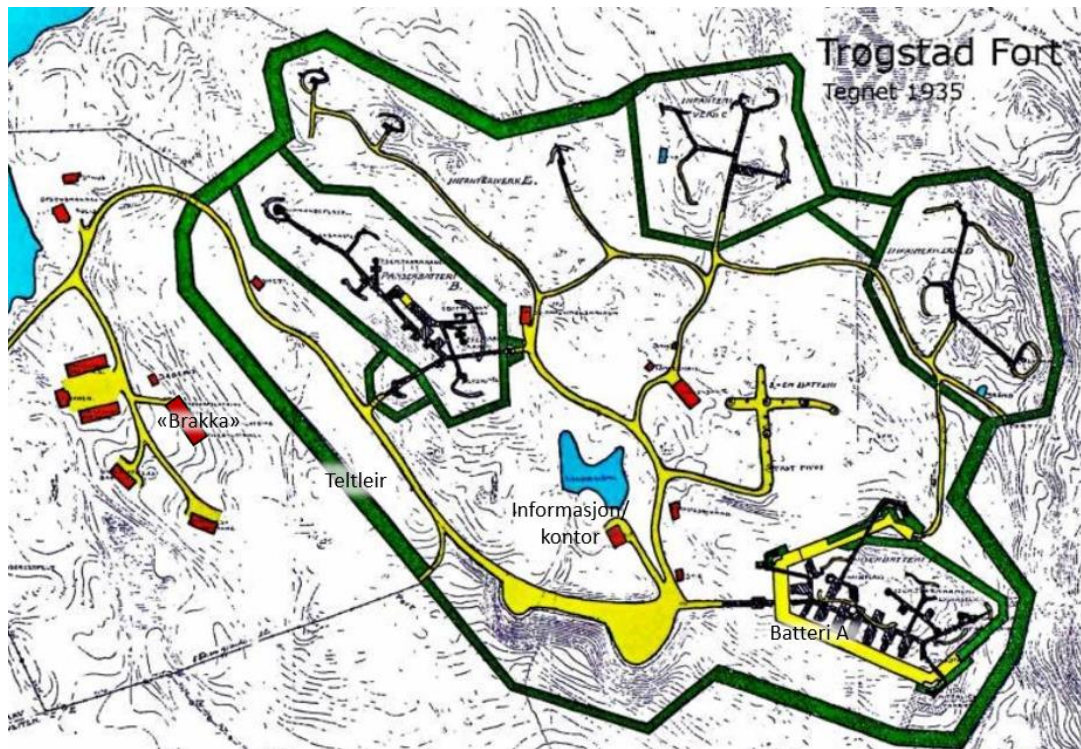
- *Flukt fra et totalitært system og forfølgelse, til frihet*
  - 2. verdenskrig. Jødeforfølgelse og flyktningeruter
  - Mennesker på flukt i dag. Flyktningeleirer

Trøgstad vil bli base for et flyktningerutesenter, hvor man belyser dagsaktuelle temaer med utgangspunkt i lokale hendelser under krigen.

- Senteret skal fortelle om invasjonen fra en fremmed makt, forfølgelse og deportasjon, men også oppofrelse og innsats blant motstandsfolk og grenseloser.
- Den historiske konteksten blir utgangspunkt for å ta opp temaer som undertrykkelse og mennesker på flukt i dag. Undervisning, bilde, lyd og film vil utfordrede den enkelte. Hvordan forholder vi oss til flyktninger? Hva betyr friheten for oss?
- Flyktningerutesenteret skal ivareta undervisningsopplegg for 9. klassetrinnet. Andre ungdomsskoletrinn, samt VGS er også aktuell målgruppe.
- Ut ifra senteret vil det legges til rette for å gå deler av flyktningeruter, enten direkte fra fortet eller med transport

KART

Trøgstad fort byr på et omfattende nettverk av batterier og huleganger i fjellet, og et stort omkringliggende friluftsområde med mulighet for bading i Gravstjern.

BYGG OG FJELLANLEGG

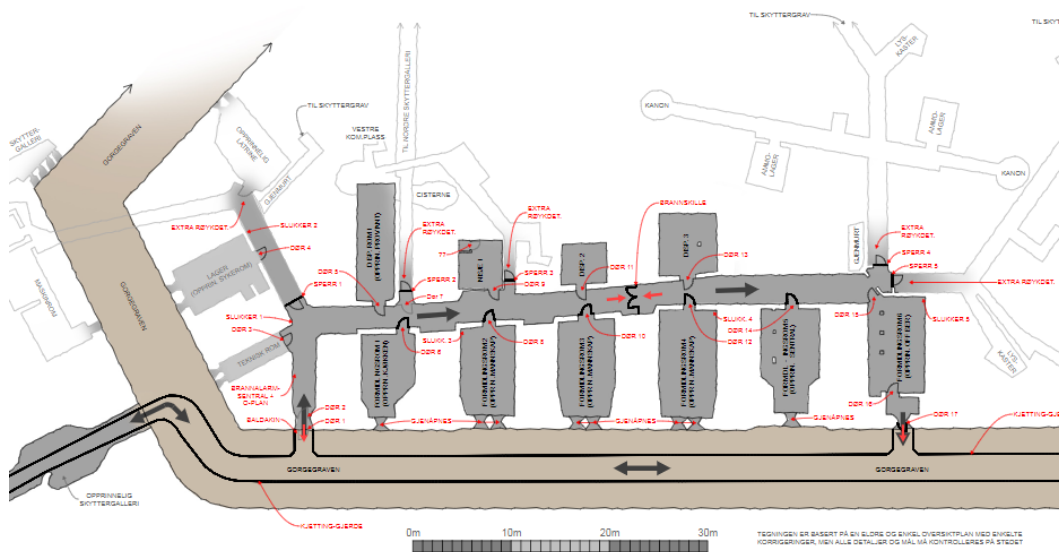
Bygg/anlegg	Beskrivelse	Formål
«Brakka»	Bygget leies og forvaltes i dag av Stiftelsen Trøgstad Næringsfond.	Samlingssted for skoleklasser, til bruk for undervisning og etterarbeid. Foredrag og andre samlinger. Servicebygg med toaletter og mulighet for enkel bespising.
Bygg 12. "Depothuset" i dag kalt "Lionshuset" Informasjon	Oppført 1915.	Kontor og møterom for medarbeidere. Informasjon for besøkende.
Batteri A	Huleganger, forlegningsrom, skyteskår og kanontårn.	Undervisningsløp med utstrakt bruk av multimedia.

På Trøgstad fort vil det legges opp til muligheter for overnatting i teltleir. Her kan man tenke seg at det vil være anledning til å få tilgang på telt fra forsvaret.

Anlegget på Trøgstad er ikke fredet, så her står vi fritt til å skape ønskede løsninger inne i fjellanlegget. Tilrettelegging av Batteri A, for et undervisningsløp inne i fjellet, er illustrert på tegningen på neste side.

Fortene

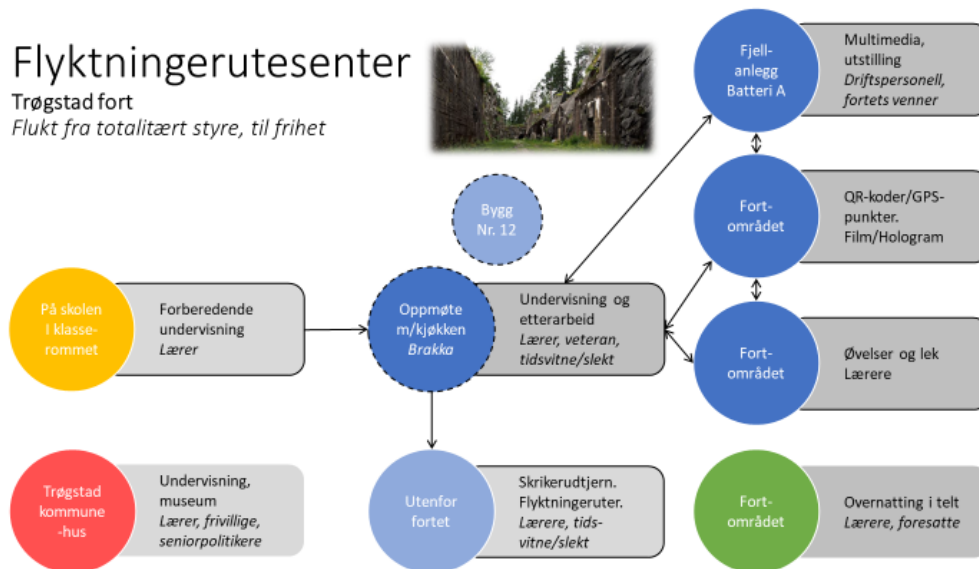

PLANSJE

Flyktingerutesenter

Trøgstad fort

Flukt fra totalitært styre, til frihet

Når det gjelder flyktingeruter og vandring utenfor fortet sees ulike muligheter. Blant annet ligger Skrikerudtjern en drøy times gange fra fortet, på merket sti i utmark. Tjernet er kjent for den omtalte Feldmannssaken, og turmålet vil være særlig egnet for å drøfte ulike dilemmaer.

På plansjen er også gamle Trøgstad kommunehus¹⁴ tegnet inn fordi det kan være et sted som man ønsker å kombinere med besøket på Trøgstad fort. Kommunehuset ligger om lag 2,5 km unna fortet.

¹⁴ Bygget eies av Stiftelsen Trøgstad Næringsfond. Det renoveres innvendig i autentisk stil og vil innredes som museum, med undervisningsrom for én skoleklasse.

4.1.3 PROSJEKTPLAN, FORMIDLINGSPLATTFORMEN

4.1.3.1 PROSJEKTMÅL

Prosjektet har som mål å etablere formidlingsplattformer på fortene, i tråd med konseptbeskrivelsen. Dette innebærer å utarbeide og anskaffe informasjonsmateriell og ferdigstille ulike presentasjonsløsninger i tiltenkte omgivelser. Fortene, med bygg og fjellanlegg, skal renoveres og tilpasses formålet, slik at fortene kan fremstå som kompetansesentre til bruk for skoleelever og andre besøkende.

4.1.3.2 ORGANISERING

STYRINGSGRUPPE¹⁵

Prosjektet er organisert med en styringsgruppe som består av

- Camilla Aas, Utvalgsleder Samfunnsutvalget
- Hilde Kraggerud, Utvalgsleder Livsløpsutvalget
- Georg Smedhus, Kommunedirektør
- Maren Hersleth Holsen, Direktør for politikk og samfunn
- Synnøve Rambek, Direktør for oppvekst
- Margareth Aadalen, Seksjonsleder stedsutvikling og frivillighet
- Nicolai Aas, Ass. Seksjonsleder skole

REFERANSEGRUPPE

Prosjektet har nedsatt en referansegruppe, som kalles sammen ved milepæler i prosjektet. Referansegruppen får orientering og gir tilbakemelding.

Gruppen består av representanter fra ulike utvalg:

- Samfunnsutvalget
  - Sidsel Sørli (SP)
  - Svein Syversen (SV)
- Livsløpsutvalget
  - Morten Strande (AP)
  - Per Hermann Bodal (H)
- Utvalg for integrering og inkludering
  - Milton Reimundo
  - Grete Johanne Hansen
- Ungdommens kommunestyre
  - Adrian Ramberg Westgård, Askim videregående skole
  - Layanderson Silva de Lima, Askim videregående skole
  - Simen Aase Lund-Høie, Knapstad barne- og ungdomsskole

---

¹⁵ Det er felles styringsgruppe for utviklingen av det samlede konseptet, altså for både formidlingsplattformen og arbeidstreningsprosjektet. Sammensetningen av styringsgruppen vil endres i takt med at flere aktører deltar i og legger ressurser i arbeidet. Se for øvrig pkt. 5.2.2.2, som gjelder organisering av arbeidstreningsprosjektet.

PROSJEKTGRUPPE

Navn og tittel	Kompetanse i prosjektet	Funksjon og oppgaver
Hans Petter Ringstad, fagkonsulent stedsutvikling og frivillighet (fortforvalter)	Forsvarshistorie og festningsverk	Oppsyn med og kjennskap til fortene Tematikk og historie Kontakt med frivillige interessenter Plan for formidling, Trøgstad
Heidi Eriksson , prosessveileder (pedagog)	Pedagogikk og prosess	Tilrettelegging for læring Kontakt med utdanningsinstitusjonene Plan for formidling, Høytorp
Vegard Halvorsen, SLT-koordinator	Forebyggende arbeid	Forebyggende elementer Tverrsektorielt samarbeid
Nicolai Aas, ass. seksjonsleder skole	Systemarbeid skole	Tilpasning til læreplanen Plan for skoler og klassetrinn
Jon Erik Liebermann, rådgiver	Digitale verktøy	Funksjonelle, innovative, teknologiske formidlingsløsninger
Margareth Aadalen, seksjonsleder stedsutvikling og frivillighet	Seksjonsansvarlig	Prosjektøkonomi Kobling mellom prosjekt og linje
Åsmund Kobbevik, rådgiver	Prosjektkoordinator	Koordinering og fremdrift Forankring

Prosjektmedarbeiderne har avsatt tid innenfor rammen av sin stilling, etter avtale med sin overordnede. Flere av medarbeiderne vil også delta i produksjon, i tillegg til prosess- og planarbeidet.

Det vil også være andre ansatte i kommunen som bidrar underveis. Både eiendom, prosjektavdelingen (bygg) og utedrift er seksjoner og enheter som vil bistå når vi kommer til bygningsmessig arbeid og tilpasninger. Seksjon for anskaffelser vil ha en rolle ved innkjøp av teknisk utstyr.

Næring vil rådføres om driftsmodell og næringsinteresser.

Både IKO, skole og kulturutvikling vil være viktige bidragsytere under produksjon av materiell, lyd og bilde. I perioder vil det være behov for frikjøp av personell til oppgaver knyttet til dette.

4.1.3.3. SAMARBEIDSPARTNERE

INSTITUSJONER

- Holocaustsenteret - Dembra
- Arkivet i Kristiansand
- Jødisk Museum
- Forsvarsmuseet
- Politiets forebyggende enhet
- RVTS - regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging
- Tros og livssynssamfunn
- Kommunens ansatte (spesielt de ansatte i ungdomsteam)
- Radikaliseringstakter i lokalt politi og PST kontaktperson ved Politidistrikt Øst
- Røde kors (spesielt mtp. kompetanse om gatemegling/ikkevoldelig kommunikasjon)
- Ungdommens kommunestyre
- Høgskolen i Østfold – samfunnsvitenskapelig avdeling
- Riksantikvaren (Høytorp er underlagt strenge fredningsbestemmelser)

RESSURSPERSONER

- Bernt Hagtvet
- Mats Tangestuen
- Mona Levin

4.1.3.4 FREMDRIFT

Av hensyn til ressurstilgang og kostnader, er det nødvendig å legge opp en langsiktig plan for utviklingen av formidlingsplattformen. Opstart ved Høytorp fort vil være en fordel fordi arbeidstreningsprosjektet skal etableres samtidig, med base her.

Selve formidlingsplattformen er noe mindre omfattende på Høytorp, enn på Trøgstad, både med hensyn til teknisk utstyr og produksjon. Her vil vi gjøre oss nyttige erfaringer med tanke på det som skal etableres på Trøgstad fort.

Det er et mål at formidlingsplattformen på Høytorp skal være klar sommeren 2023. Overnattingsbygget, bygg 57, vil etter planen være det første objektet som arbeidstreningsprosjektet begynner med, høsten 2023.

Når det skal legges en overordnet plan for etableringen av formidlingsplattformen, må det tas hensyn til aktiviteter som angår formidlingsfunksjonene (innhold, medium), innstallasjoner og stedene (bygg, fjellanlegg, uteområde). Mye av arbeidet må gå parallelt. Og samtidig med produksjon og restaureringsarbeid, må det jobbes med selve driftsløsningen.

I tabellen under er det lagt en milepælsplan for arbeidet på Høytorp frem til og med juni 2023.

Milepælsplan, formidlingsplattformen, Høytorp							
2022				2023			
1K	2K	3K	4K	1K	2K	Milepæler	
■	■	■	■				Det er lagt en endelig og detaljert plan for hva som skal formidles og på hvilken måte, på hvert sted på fortet
■	■	■	■				Det er gjort avtale med tilbyder om tjenester og produkter (formidling)
		■	■	■	■		Det er utarbeidet fysisk og digitalt materiell (tekst, lyd og bilde for hvert punkt/i hvert rom)
					■		Digitale punkter eller QR-koder er plassert på fortområdene
■	■	■	■	■	■		Det er gjort avtale med entreprenør og evt. andre om renovering av bygg, rensking av tunell, fremføring av fiber ol.
		■	■	■	■		Oppmøtebygg, radkaliseringstunellen og reduiten er klargjort
						■	Plattformen er innstallert
		■	■	■	■	■	Mobilisering av frivillige ressurser
				■	■	■	Administrative forberedelser (markedsføring, påmeldingsfunksjoner, priser)
				■	■	■	Avklaringer rundt praktiske forhold (renhold, vedlikehold etc.)
				■	■	■	Fortet er åpnet for publikum og skoleklasser

I denne milepælsplanen er det ikke lagt inn annet prosjektarbeid. Annet prosjektarbeid i denne fasen vil bestå av flere innsatsområder:

- Arbeidstreningsprosjektet. I denne perioden gjennomføres samtidig forprosjektet for arbeidstreningsprosjektet. Enkelte av prosjektmedarbeiderne vil være deltaktige i begge prosjekter
- Finansiering av konseptet. For å realisere helheten i konseptet, med satsningen på begge fort, er det viktig å søke tilskuddsordninger og være i kontakt med mulige sponsorer og partnere
- Andre prosjektoppgaver. Et eksempel på dette er tilrettelegging av flyktningerutene. Dette omfatter både gjennomføring av turer og tilrettelegging av stiene (utarbeidelse av kart, ryddig, skilting og informasjon). En del av dette arbeidet vil skje i samarbeid med Marker og Årjängs kommune, etter en egen plan og med dedikerte ressurser

Med utgangspunkt i den oppsatte milepælsplanen vil arbeidet med etablering av formidlingsplattformen på Høytorp ha en varighet på 1,5 år.

En god del av arbeidet som gjøres på Høytorp, vil fungere som et forarbeid for Trøgstad, blant annet avtale med tilbyder om kommunikasjonsløsninger, samt mobilisering av frivillige. Etablering av

formidlingsplattformen på Trøgstad fort bør derfor kunne la seg gjøre i juni 2024, men da uten at Batteri A er klargjort.

Investeringen i renovering og informasjonsløsninger inne i Batteri A vil være den mest ambisiøse satsningen i konseptet, og vil være avhengig av økonomisk støtte fra andre hold for å realiseres. Her må vi altså legge inn et lengre perspektiv. Langsiktighet rundt etablering av dette tiltaket, vil imidlertid være en fordel med tanke på at elevene, som inngår i arbeidstreningsprosjektet, kan involveres tettere i oppbyggingen av tiltaket.

4.1.3.5 KOSTNADER

For å utvikle konseptet og jobbe med prosjektet, kreves de en betydelig innsats fra kommunens egne ansatte. Foreløpig er det ingen som er ansatt på heltid for å jobbe med formidlingsplattformen, men det utføres oppgaver som håndteres innenfor rammen av eksisterende stillinger. Et forsiktig anslag går ut på at Indre Østfold kommune vil bruke i overkant av 2 årsverk årlig, frem til sommeren 2024. Dette kommer ikke frem av prosjektrengskapet, men ved søknader om midler fremkommer dette som kommunens egeninnsats.¹⁶

Kostnader som kommer frem av prosjektrengskapet kan deles i 3:

- A. Diverse (ekstern kompetanse, interne frikjøp, installasjoner, skilt og montasjer mv.)
- B. Audiovisuelle løsninger (digitale verktøy, samt produksjon)
- C. Renovering og tilpasning av bygg og fjellanlegg, herunder nett-tilgang

Når det gjelder nett-tilgang vil innstallering av aksesspunkter i de forskjellige byggene kunne dekke det trådløse nettet på fortene. Punktene kan ikke monteres utendørs. Det kan være behov for flere aksesspunkter for fullstendig dekning, men er vanskelig å anslå uten en grundig befaring. Aksesspunktene er det leieavtale på, og dekkes av driftsbudsjettet.

Alle oppførte kostnader, bortsett fra frikjøp av egne ansatte, er inklusive mva.

KOSTNADER HØYTORP FORT

A. DIVERSE

Tiltak	Beskrivelse	Kostnad
Kjøp av ekstern kompetanse	Generelle behov. Innhold i formidlingen, produksjon og idé. Navn, logo og slagord	500 000
Frikjøp av interne ressurser	Arbeid med tematikk, budskap og innhold, samt idé	300 000
Undervisningsopplegg/materiale til klasser før, under og etter besøket på demokratisenteret	Kostnader i forbindelse med grafisk og digital utforming	100 000
Sittemulighet i radikaliseringsstunellen	Benker	50 000
Informasjonstavler og bilder i radikaliseringsstunellen, i bygg og ute	Tavler skal være utført i metall	150 000
Bilderrettigheter		50 000
Reise, møter, bevertning		100 000
	Sum	1 250 000

¹⁶ Det legges til grunn at de samlede årlige lønnskostnadene tilsvarer 2,1 årsverk

B. AUDIOVISUELLE EFFEKTER

Tiltak	Beskrivelse	Utstyr og tjenestekjøp	Intern produksjon ¹⁷
Prosjektorer og høytalere til undervisningsrom	Prosjektor og sett med høytalere	30 000	
Til sammen 7-8 filmer på fortene, á 1 - 1,5 minutt (Digitalt punkt eller QR-koder)	Ekstern filmproduksjon + skilt	191 250	
	<i>Internt arbeid</i>		332 500
Til sammen 7-8 hologrammer på fortene, á 1 - 1,5 minutt (Digitalt punkt eller QR-koder)	Ekstern produksjon	225 000	
	Innleie skuespillere	50 000	
	<i>Internt arbeid</i>		332 500
Effekter i radikaliseringsstunnell (ennå ikke avklart)	Omfang av effekter og installasjoner vil påvirkes fredningsbestemmelsene	200 000	100 000
2 klassesett iPader på Høytorp, til bruk på uteområdet og radikaliseringsstunellen	60 stk iPad og headset, med sikkerhet	400 000	
	Sum	1 096 250	765 000
	Total sum	1	861 250

C. BYGG OG FJELLANLEGG

Investeringsobjekt	Beskrivelse	Kostnad
Bygg 63 (undervisning)	Enkle tilpasninger. Foreløpig estimat ¹⁸	2 000 000
Radikaliseringsstunellen	Rensking, rydding og belysning. Enkle tilpasninger, i tråd med fredningsbestemmelsen	500 000
Reduiten	Oppgradering av elektrisk anlegg, tilrettelegging for belysning av Reduiten med kanoner utvendig.	750 000
Bygg 57 (overnattingsbrakk)	Anslag ¹⁹	15 000 000
Bygg 24 ²⁰ (informasjon)	Sanitær oppgradering i 1. og 2. etasje. Ventilasjon samt enkel estetisk oppgradering innvendig. Nytt enkelt kjøkken med hvitevarer samt møblering og maling.	2 500 000

Fremføring av fiber	Vare og arbeid	Kostnad
Bygg 68, 63 og 57	Switch 8 porter x3, AP	45 000
Bygg 28, 29 og 30	Switch 8 porter x3, AP	45 000
Bygg 24	Switch 8 porter, AP	15 000
Graving og trekkerør for kabel, 400m		175 000
	Sum	280 000

¹⁷ Kostnader hvor det må tas høyde for frikjøp av egne ansatte. Som en tommelfingerregel regnes 2 uker egeninnsats pr. minutt audiovisuell effekt.

¹⁸ Angitt beløp er betydelig lavere enn hva som kreves for å renovere hele bygget. Beløpet er angitt med tanke på enkle tilpasninger, i påvente av at man på et senere tidspunkt vil ta i bruk bygg 68 til undervisningsformål. Bygg 68 krever mindre oppussing og er tilrettelagt for formålet.

¹⁹ Totalrenovering av eksisterende bygg er beregnet til ca. 18 millioner kroner. Dette vil være kostbart fordi bygget er i dårlig forfatning. Bygget er ikke fredet, og kan rives og bygges nytt etter samme modell. Anslag på kostnad er satt med utgangspunkt i en mindre grunnflate (mer arealeffektivt) og lavere arealkostnad. I anslaget er det ikke vurdert om/på hvilken måte arbeidstreningsprosjektet vil kunne føre til reduksjon i byggekostnadene.

²⁰ Avventes inntil videre.

KOSTNADER TRØGSTAD FORT

A. DIVERSE

Tiltak	Beskrivelse	Kostnad
Kjøp av ekstern kompetanse	Generelle behov. Innhold i formidlingen, produksjon og idé	200 000
Frikjøp av interne ressurser	Arbeid med tematikk, budskap og innhold, samt idé	300 000
Undervisningsopplegg/materiale til klasser før, under og etter besøket på demokratisenteret	Kostnader i forbindelse med grafisk og digital utforming	100 000
Informasjonstavler og montere i batteri A, i bygg og ute	Tavler skal være utført i metall	150 000
Bilderettigheter		50 000
Reise, møter, bevertning		75 000
	Sum	875 000

B. AUDIOVISUELLE EFFEKTER

Tiltak	Beskrivelse	Utstyr og tjenestekjøp	Intern produksjon
Prosjektorer og høyttalere til undervisningsrom	Prosjektor og sett med høyttalere	30 000	
Til sammen 7-8 filmer på fortene, á 1 - 1,5 minutt (Digitalt punkt eller QR-koder)	Ekstern filmproduksjon + skilt	191 250	
	<i>Internt arbeid</i>		332 500
Til sammen 7-8 hologrammer på fortene, á 1 - 1,5 minutt (Digitalt punkt eller QR-koder)	Ekstern produksjon	225 000	
	Innleie skuespillere	50 000	
	<i>Internt arbeid</i>		332 500
Film i batteri A, 4 min, 1. rom	3 prosjektorer	300 000	
	Kjøp av filmklipp	100 000	
Hologram i batteri A, 4 min, 2. rom	Folie, speil, 2 prosjektorer	500 000	
	Ekstern produksjon	120 000	
	<i>Internt arbeid</i>		135 000
3D visning i batteri A (filmforestilling), 8 min, 3. rom	30 stk PICO headset + 1 iPad	350 000	
	<i>Vi har produksjonsutstyr. Internt arbeid (3 uker pr. 1 min)</i>		420 000
Lyd i batteri A, 3 min., 4. rom	Høyttalere og avspilling	10 000	
	<i>Internt arbeid</i>		110 000
Film på 1-1 skjermer, 4x45 sek, batteri A, indre rom	4 skjermer	120 000	
	<i>Internt arbeid (2 uker pr. film)</i>		135 000
Stor skjerm i batteri A, indre rom	70" TV-skjerm eller prosjektor	25 000	
	<i>Grafisk fremstilling av historien, 6 ukers jobb</i>		110 000
Server, batteri A	Serverrack	150 000	
	Sum	2 171 250	1 575 000
	Total sum	2 746 250	

C. BYGG OG FJELLANLEGG

Investeringsobjekt	Beskrivelse	Kostnad
«Brakka» (Undervisning og servicebygg)	Renoveres og tilpasses med nødvendige funksjonsrom for undervisning, bespising og toaletter. Egen inngang til toalettene for bruk av besøkende i helger.	²¹
Bygg 12. ²² «Depohuset» i dag kalt «Lionshuset» (Informasjon)	Det må byttes kledning utvendig og males. Innvendig er det bra standard: forsamlingsal og kjøkken i ett samt lite toalett i 1. etasje. 2. etasje har 3 rom som egner seg som kontorer. Det bør vurderes om toalettet skal utvides.	1 500 000
Batteri A ²³	Renovering og tilrettelegging av bygget, herunder overflatebehandling og lyddemping, ventilasjon, sikkerhetstiltak, strøm og fiber, er estimert til 10,5 mill. kroner ²⁴ . Et mer presist anslag må vente på resultatene av klima og luftmålinger som foretas i anlegget de kommende månedene.	10 500 000

Fremføring av fiber	Vare og arbeid	Kostnad
Batteri A	Switch 48 pkt.	35 000
Brakka		²⁵
Bygg 12	Switch 8 porter, AP	15 000
Graving av kabel og trekkerør ²⁶		

Det knytter seg usikkerhet til kostnader, samt tidspunkt for kostnaden, for å sikre trådløst nett på Trøgstad fort, blant annet fordi fremføring av fiber vil sees i sammenheng med utvikling av løsninger i Batteri A.

4.1.3.6 FINANSIERING

EGEN FINANSIERING

I behandlingen av regnskap for 2020, ble det bevilget 6 mill. til konseptutviklingen, til enten investering eller drift. Fra før hadde prosjektet fått overført 300 000,- i fondsavsetninger, fra tidligere Eidsberg kommune, samt tilgang på 200 000,- i tilskuddsmidler til kompetanseheving.

Midler 2021	Beløp
Bevilgede midler fra regnskapsresultatet 2020	6 000 000
Fondsavsetning i tidligere Eidsberg, midler fra fylkeskommunen til utvikling av Høytorp	300 000
Tilskuddsmidler, forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme (Konfliktrådet)	200 000
Sum	6 500 000
Benyttet av prosjektet i 2021	327 000

²¹ Stiftelsen Trøgstad Næringsfond leier og forvalter bygget i dag. Stiftelsen er åpen for å overta bygget og gjøre nødvendige investeringer, mot at kommunen går inn på avtale om langtidsleie. I brev av 07.01.22 antydes en mulig årlig leiesum på 350/400 000,-. Her må det gjøres nærmere avklaringer i løpet av våren 2022.

²² Avventes inntil videre

²³ Avventes

²⁴ Kalkyle fra Planforum

²⁵ Sees i sammenheng med fotnote 19

²⁶ Kostnad på fremføring av kabel til Batteri A (700 000,-) er inkludert i estimat fra Planforum.

Overført til 2022	6 173 000
-------------------	-----------

I budsjett og økonomiplanen er det lagt inn følgende investeringsbeløp til konseptet

2022	2023	2024	2025	Totalt
2 mill.	10 mill.	2 mill.	2 mill.	16 mill.

Indre Østfold kommune har satt av til sammen 22 mill. til konseptet. Sum midler til drift og investering frem i tidsrommet 2022 – 2025 er 22,17 mill.

Man kan tenke seg at banker og bedrifter kan ha et ønske om f.eks. å sponse installasjoner eller renovering av rom i fjellanleggene.

PERIODISERING AV KOSTNADER

Med utgangspunkt i den foreslåtte fremdriftsplanen, med de forbehold og kommentarer som ligger i kostandsoppsettene, vil det benyttes 23 662 500,- de neste tre årene for å etablere formidlingsplattformen på fortene. Det er da ikke tatt høyde for at Indre Østfold kommune tar investeringen i «Brakka» på Trøgstad fort, og det legges til grunn at informasjonsløsninger i og renovering av Batteri A på Trøgstad fort avventes.

Kostnadene foreslås fordelt på denne måten de neste årene:

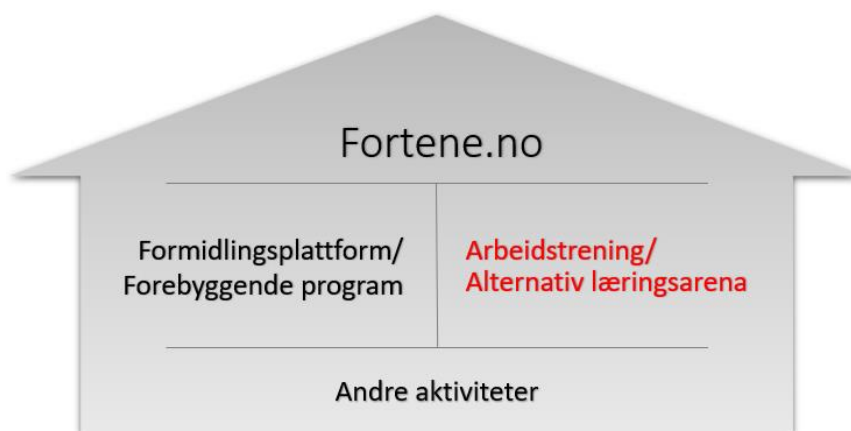
Fort	Beskrivelse	Kostnadsår				Sum	Kommentar
		2022	2023	2024	2025		
Høytorp	Diverse (B)	1 000 000	250 000			1 250 000	
	Audiovisuelle effekter (C)	700 000	1 161 250			1 861 250	
	Bygg og fjellanlegg (D)	1 250 000	7 265 000	8 000 000	2 000 000	18 515 000	Fjellanlegg 2022. Bygg 63 i 2023. Bygg 57 i 2023-24-25. Bygg 24 avventes. Fiber er lagt på 2023.
Trøgstad	Diverse (B)		500 000	375 000		875 000	
	Audiovisuelle effekter (C)		500 000	661 250		1 161 250	Løsninger i Batteri A avventes
	Bygg og fjellanlegg (D)						Bygg 12 og Batteri A avventes
	Sum	2 950 000	9 676 250	9 036 250	2 000 000	23 662 500	

I det samlede oppsettet er det da et avvik på 1,5 mill. fra kommunens avsatte midler, inkludert tilskuddsmidler på 0,5 mill.

Planlagte, fremtidige investeringer i formidlingsplattformen i Batteri A, Trøgstad fort, beløper seg til 2 585 000,- (audiovisuelle effekter) og 10 500 000,- (bygg og fjellanlegg), til sammen 13 085 000,-.

4.2 ARBEIDSTRENINGSPROSJEKTET

4.2.1 INTRODUKSJON

4.2.1.1 VIKERSUNDMODELLEN

Det er en politisk bestilling at man skal etablere en alternativ læringsarena etter Vikersundmodellen. I Vikersund har man lyktes i å bygge opp praksisplasser for elever som ønsker å bli maskinførere, anleggsgartnere og tømrere. Prosjektet når ut til ungdommer og unge voksne i alderen 15 – 23 år, og retter seg mot dem som står i fare for å falle utenfor. Gjennom prosjektet får de tilrettelagt opplæring og kommer seg ut i arbeidslivet som lærekandidater.

Prosjektet i Vikersund har blitt til gjennom et bredt samarbeid mellom ulike aktører fra det private og det offentlige. Stiftelsen Vikersund Hoppcenter eier arenaen hvor praksis og opplæring foregår. Næringslivet er en vesentlig bidragsyter, sammen med fylkeskommunen.

I Vikersund er det årlige driftsbudsjettet på om lag 8 millioner kroner, der kostnadene fordeles ca. 50/50 mellom bedriftene og de offentlige instansene. 18 lærekandidater inngår i ordningen i dag. Bidragene fra de ulike aktører er som følger:

- Bedriftene: Utstyr, maskiner, drivstoff, HMS-kurs og arbeidskraft (instruktører og anleggsledere). Sponsing av arbeidsklær og mat
- NAV: Kurspakke. Oppfølging av de eldste lærekandidatene, praktiske og økonomiske problemstillinger
- Fylkeskommune/vgs: Prosjektledelse, instruktører. Oppfølging av elever og instruktører
- Fylkeskommunen/unginvest: Særskilt oppfølging av de som faller ut av opplæringsprogrammet, herunder økonomisk bistand
- Kommunen: Samarbeid, ungdomsskole økonomisk bistand.
- Stiftelsen: Oppdragsgiver. Betaler materialkostnader og andre særskilte kostnader²⁷

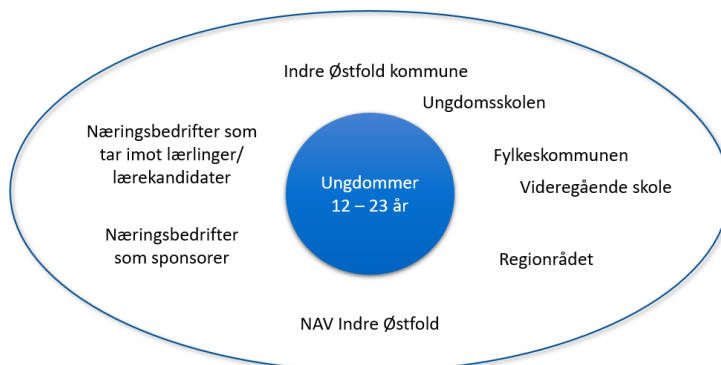
I Vikersund er dette fortsatt et prosjekt etter 5 år, og det kan hende at dette er den hensiktsmessige organiseringen av dette tiltaket.

²⁷ Hoppcenteret har nasjonalanleggsstatus og mottar støtte fra kulturdepartementet

4.2.1.2 ARBEIDSTRENING I INDRE ØSTFOLD

I Indre Østfold er fortene pekt ut som den arena som arbeidstreningssprosjektet skal springe ut ifra. Der er kommunen som eier fortene, og har derfor en naturlig rolle som både initiativtaker og oppdragsgiver for det tilbudet som skal skapes her i Indre Østfold.

Askim og Mysen videregående skoler er helt sentrale samarbeidspartnere. Sammen med administrasjonen i fylkeskommunen, må den videregående skolen fastsette krav til ordningen slik at arbeidstreeningen kan lede frem til kompetanse- eller fagbrev. Samtidig må det jobbes på tvers av grunnskole og videregående skole, for å se på muligheter for et utdanningsløp, som kan starte med noe praksis allerede fra ungdomsskolen.

Arbeidstreningssprosjektet kan omfatte mange forskjellige linjer og fagområder. Innledningsvis ventes prosjektet å inkludere følgende:

- A. Renovering av bygg og fjellanlegg, som praksisplass for teknologi- og industrifag
- B. Utvikling av formidlingsfunksjoner, som praksis for medier og kommunikasjon
- C. Markedsføring og drift av ulike aktiviteter og funksjoner, som praksisplass for salg, service og reiseliv og restaurant- og matfag

Gjennom renovering av byggene, vil det også bli tilgjengelige rom som kan benyttes som alternative steder til klasseromsundervisningen. Dette vil gjelde for både videregående og ungdomsskole-elever. Fortene vil dermed ha en flerdelt funksjon overfor skoler og elever:

- Arbeidstrening, som del av et utdanningsløp som leder frem til kompetanse- eller fagbrev
- Alternativ skolehverdag for enkeltelever eller elevgrupper
- Alternativ undervisningsarena for skoleklasser
- Alternative oppgaver og tverrfaglig samarbeid

Gjennom partnerskapsavtalen med regionrådet, vil Viken fylkeskommune forplikte seg til samarbeid med kommunene i Indre Østfold om arbeidstrening/alternative læringsarenaer. Denne avtalen er alle kommunene i Indre Østfold-regionen sammen om.

Også hos oss vil NAV spille en viktig rolle, ikke minst overfor de som har fullført videregående skole, men som har utfordringer med å komme inn på arbeidsmarkedet.

Et kritisk suksesskriterium for gjennomføring av prosjektet er deltakelse fra næringslivet. Etableringen av arbeidstreningssprosjektet vil kreve et omfattende arbeid for å mobilisere og finne samarbeidsordninger med de lokale bedriftene. Samarbeidet vil både handle om prosjektgjennomføringen og om en praksis for å ta imot lærekandidater etter endt arbeidstrening.

4.2.1.3 INNLEDENDE ARBEID

Det er etablert kontakt med Vikersundprosjektet, og vært dialog med alle sentrale aktører i dette prosjektet. Seksjonsleder for fag - og yrkesopplæring i fylkeskommunen, som er leder av styringsgruppen i Vikersund, har pekt på at det er lite sannsynlig med oppstart for et tilsvarende prosjekt i Indre Østfold, før skolestart 2023. I forkant av dette kreves mye tilretteleggingsarbeid.

Mobilisering av næringslivet er et viktig innsatsområde, hvor det allerede er gjort et forarbeid. 2. desember 2021 ble det gjennomført en næringslivsfrokost der arbeidstreningsprosjekt på fortene er hovedtema. Styringsgruppen fra Vikersundprosjektet deltok, og alle tilsvarende funksjoner/aktører i Indre Østfold møtte opp. En rekke sentrale bedrifter var med på samlingen for å drøfte satsningen og sikre deltakelse på frokosten. Det er videre vært samtaler med opplæringskontoret for håndverksfag og læreplassjegere i fylkeskommunen.

For å bygge opp arbeidstreningsprosjektet er det nødvendig med en dedikert ressurs. Det er derfor ansatt²⁸ en person i 100% stilling som prosjektleder for etablering og videre drift av alternative opplæringsarenaer, ved fortene i Indre Østfold. Prosjektlederen innleder sitt arbeid med å etablere tett kontakt med alle sentrale aktører som inngår eller skal bidra i prosjektet.

I forprosjektsfasen skal det rettes oppmerksomhet mot å

- Legge en plan for utdanningsløpet og fastsette kriterier for inntak og innhold i opplæringen
- Sikre deltakelse og bidrag fra næringslivet, og finne en struktur på samarbeidet
- Forberede renoveringsprosjekter og andre arbeidsoppgaver som skal inngå i opplæringen

2022 vil gå med til å forberede oppstart av arbeidstrening for elever fra og med høsten 2023, med base på Høytorp fort. Som en del av forprosjektet må det jobbes med finansieringen av tiltaket. Prosjektleder vil legge budsjettet for hovedprosjekt fra 2023.

Foreløpig er det Indre Østfold kommune som tar kostnaden for prosjektleder. Det vil være behov for en rolle- og ansvarsavklaring med videregående skole, spesielt med tanke på i neste fase.

I tillegg må kommunen finne en funksjonsfordeling mellom prosjektleder og forvaltningen av fortene. Det vil samtidig være behov for å skape gode rutiner for samarbeid mellom forvalter av fortene, uteseksjon, eiendomsavdelingen og prosjektavdelingen (bygg).

Dersom det går mot en realisering av hovedprosjektet, bør det sees på mulighetene for følgeforskning som ser på effektene av tiltaket.

4.2.2 PROSJEKTPLAN, ARBEIDSTRENING (FORPROSJEKT)

4.2.2.1 MÅL

Forprosjektet har som formål å etablere et arbeidstreningsprosjekt på fortene i Indre Østfold. Fortene skal vitaliseres som symboler på betydningen av å hegne om individer og felleskap. Målgruppen er utsatte unge mennesker i alderen 12 til 23 år. Arbeidstreningen skal lede frem til kompetanse- eller fagbrev, med mål om ansettelse i bedrift. Arbeidstreningsprosjektet skal settes opp med deltakelse fra både offentlige og private aktører.

---

²⁸ Tiltredelse 01.02.22

4.2.2.2 ORGANISERING

STYRINGSGRUPPE OG REFERANSEGRUPPE

Den overordnede organiseringer følger den samme strukturen som for formidlingsplattformen, med styringsgruppe og referansegruppe.

Sammensetningen av styringsgruppen vil endres i takt med at flere aktører deltar i og legger ressurser i arbeidet. Med utgangspunkt i arbeidstreningsprosjektet vil i første omgang representanter fra fylkeskommunen og de videregående skolene inviteres inn.

Deltakelse fra de tillitsvalgte vil også bli avklart nærmere.

Etter hvert som prosjektet tar form, vil styringsgruppen bestå av representanter fra alle sentrale medvirkende aktører i prosjektet²⁹.

PROSJEKTGRUPPE

Navn	Tittel	Arbeidssted
Hanne Westerveld Jensen	Prosjektleder	Indre Østfold kommune
Synnøve Rambek	Direktør oppvekst	Indre Østfold kommune
Nicolai Aas	Ass. seksjonsleder, skole	Indre Østfold kommune
Kristine Hasle	Næringsrådgiver	Indre Østfold kommune
Sverke Alvær	Avd. leder, NAV	Indre Østfold kommune, NAV
Else Haug	Utdanningsleder	Askim videregående skole
Daniel Lien	Fagleder TIF og BA	Askim videregående skole
Merete Gimle Labråten	Utdanningsleder	Mysen videregående skole
Lasse Krog	Rådgiver og lærer, tilrettelagt opplæring	Mysen videregående skole

Prosjektleder er engasjert på full tid. Hun ansettes i skoleseksjonen, fordi arbeidstreningen ved fortene vil bli en del av et opplæringsløp. Ved eventuell ledig kapasitet forutsettes det at prosjektlederen hjelper til i arbeidet med å utvikle formidlingsplattformen på fortene.

Prosjektkoordinator for det samlede konseptet inngår ikke i denne prosjektgruppen, men vil støtte prosjektleder i forprosjektperioden.

Det vil også være andre ansatte i kommunen, fra den videregående skolen og fra NAV, som bidrar underveis.

Både eiendom, prosjektavdelingen (bygg), anskaffelser, fortforvalter og utedrift er seksjoner og enheter som vil bistå når vi kommer til konkrete byggeprosjekter. Anskaffelser vil også ha en rolle ved avtaleinngåelser med næringslivet.

Intern juridisk bistand vil være nødvendig i forhold til problemstillinger knyttet til opplæringskravet, som må drøftes med myndighetene: Innhold i opplæringen, bestemmelser rundt opptak og muligheter for å fravike inndeling mellom ungdomsskole og videregående skole.

²⁹ Jf. Vikersundmodellen.

4.2.2.3 SAMARBEIDSPARTNERE

Som et utgangspunkt har Indre Østfold kommune etablert et samarbeid med Askim og Mysen videregående skole, gjennom ansettelse av prosjektleder til forprosjektet.

Forprosjektet skal søke en bred og forpliktende deltakelse fra både næringsliv og offentlige aktører. Aktuelle samarbeidspartnere vil være

- Næringslivsaktører som tar imot lærekandidater
- Næringslivsaktører som vil bidra som sponsorer
- Fylkeskommunen sentralt
- NAV
- Regionrådet

Daglig leder i Indre Østfold Næringsutvikling AS vil bistå i kontakten med næringslivet.

Riksantikvaren har en viktig tilsynsfunksjon overfor Høytorp, på grunn av fredningsbestemmelsene.

4.2.2.4 AKTIVITETER OG MILEPÆLER

Hovedaktivitetene utledes av milepælsplanen, og kan deles inn i 5 hovedgrupper. Hovedaktivitet 1-4 skjer i 2022, mens 5 skjer i 2023.

1. Avklaringer med næringslivet
2. Plan for utdanningsløpet
3. Finansiering og organisering
4. Vedtak og avtaleinngåelser
5. Praktiske forberedelser

Milepæler i arbeidet er presentert i tabellen under:

Milepælsplan, forprosjekt arbeidstrening									
2022				2023					
1K	2K	3K	4K	1K	2K	Milepæler			
■	■	■				Det er gjort en kartlegging av næringslivsbedrifter med interesse for prosjektet			
■	■	■	■			Det er funnet en struktur på samarbeidet, herunder rammer for offentlig-privat samarbeid			
	■	■	■			Det er sikret deltakelse og bidrag fra næringslivet			
	■	■	■	■		Det er lagt en plan for utdanningsløpet og det er fastsatt kriterier for inntak og innhold i opplæringen			
	■	■	■	■		Det er lagt opp samarbeidsrutiner for rekruttering og inntak			
	■	■	■	■		Det er søkt løsninger for finansiering av arbeidstreningprosjektet			
			■	■		Det er foreslått budsjett med kostnadsfordeling, og organisering av prosjektet			
				■		Det er gjort vedtak om gjennomføringsprosjekt. Avtaler er inngått			
				■	■	Det er undersøkt og avklart muligheter for følgeforskning			
				■	■	Det er gjort forberedelser til renoveringsprosjekter og andre arbeidsoppgaver som skal inngå i opplæringen			
					■	Det er ansatt instruktører			
					■	Det er foretatt inntak av lærekandidater i ordningen			

4.2.2.5 VARIGHET

Det innledende arbeidet med den alternative læringsarenaen er allerede i gang. Prosjektleder tilsettes fra 1. februar 2022. Forprosjektets første fase pågår frem nyttår 2022/23.

Før nyttår vil det tas stilling til gjennomføringen hovedprosjektet (arbeidstreningprosjektet). Dersom det lykkes å komme til enighet med alle aktuelle aktører om et hovedprosjekt, vil forprosjektet pågå med forberedelser frem til oppstart av hovedprosjekt august 2023.

4.2.2.6 KOSTNADER OG FINANSIERING

KOSTNADER

I forprosjektet kreves innsats fra kommunens og den videregående skolens egne ansatte. Oppgaver vil håndteres innenfor rammen av eksisterende stillinger. Et forsiktig anslag går ut på at Indre Østfold kommune og Askim og Mysen videregående skoler, samlet sett og på årsbasis, vil bruke 1 årsverk på å utvikle hovedprosjektet. Dette kommer ikke frem av prosjektrengskapet, men ved søknader om midler fremkommer dette som egeninnsats.

Kostnadene til forprosjektet er primært lønnskostnader til prosjektleder og kostnader til ekstern juridisk bistand. Det siste gjelder primært utredningen av samarbeidsformer med næringslivet, herunder anskaffelser.

For 2022 er det satt opp følgende kostnadsbudsjett:

Tiltak	Beskrivelse	Kostnad
Prosjektleder	Lønnskostnader inkl. sos. utg., 100% stilling, fra februar måned	950 000
Juridisk bistand	Samarbeidsformer og anskaffelser	100 000
Diverse	Reiser, møter, bevertning	50 000
Sum		1 100 000

Vi har ikke i dag forutsetninger for å angi rammer og fordeling for et budsjett for 2023, som da vil inneholde kostnader til resterende deler av forprosjektet og oppstart av hovedprosjektet.

FINANSIERING

I økonomiplanen til Indre Østfold kommune er det lagt inn beløp til finansiering av stilling til oppfølging av ungdom og utenforskap:

2022	2023	2024
1 160 000	850 000	1 000 000

Høsten 2021 ble det sendt søknad til fylkeskommunen om tilskudd til KulturArvOpplevelser i Viken, som har innvilget 200 000,- til arbeidstreningsprosjektet. Disse midlene kan søkes også for 2023.

Som for formidlingsplattformen vil det jobbes med å søke om midler til arbeidstreningsprosjektet, både særskilt og som en del av det helhetlige konseptet.